

AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN
OPETUSSUUNNITELMAN
JA NÄYTTÖTUTKINNON
PERUSTEET

**LIIKETALOUDEN
PERUSTUTKINTO**

MERKONOMI

ASIAKASPALVELUN JA MARKKINOINNIN
KOULUTUSOHJELMA

INFORMAATIO- JA KIRJASTOPALVELUJEN
KOULUTUSOHJELMA

TALOUSHALLINNON KOULUTUSOHJELMA

TOIMISTOPALVELUN JA TIETOHALLINNON
KOULUTUSOHJELMA

OPETUSHALLITUS 2000

Opetushallituksen määräyksen liiketalouden perustutkinnosta 17.2.2000 M 21/011/2000 jälkeen perustutkintoon on tullut muutoksia, jotka ilmenevät

Opetushallituksen määräyksistä

1.8.2001 M 42/011/2001 Liikunnasta ja terveystiedosta ja
19.6.2002 M 34/011/2002 Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteiden muutoksesta,

opetusministeriön asetuksesta

OPMA 216/2001 ammatillisista perustutkinnoista 1.3.2001/216,

laista

L 479/2003, 44 a § arvioinnin uusimisesta ja oikaisusta ja

valtioneuvoston asetuksesta

VNA 616/2001 tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa peruskoulutuksessa annetun VN:n päätöksen 2 §:n muuttamisesta

2. painokseen on tehty uusien määräysten edellyttämät muutokset

2. muutettu painos

© Opetushallitus

Graafinen suunnittelu: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISBN 952-13-2138-5 (nid.)

ISBN 952-13-2139-3 (pdf)

Hakapaino Oy, Helsinki 2004

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

MÄÄRÄYS Velvoittavana
noudatettava

OHJE Ei velvoittava

17.2.2000 21 /011/ 2000

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjät
Alan koulutusta järjestävät oppilaitokset ja
aikuiskoulutuskeskukset
Alan tutkintotoimikunnat

**AMMATILLISEN KOULUTUKSEN
OPETUSSUUNNITELMAN JA
NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET**

Liiketalouden perustutkinto

Voimassaoloaika: 1.8.2000 alkaen toistaiseksi
**Säännökset, joihin toimivalta määräyksen antamiseen
perustuu:**

L 630/1998, 13 § 2 mom, 24 § 3 mom, 25 § 2 mom
A 811/1998, 4 § 2 mom, 10 § 5 mom (A muutos
1139/99), 12 § 3 mom
L 631/1998, 13 § 2 mom, A 812/1998, 1 § 1 mom

Kumoo määräyksen:
30.6.1999 nro 29/011/99
5.5.1997 nro 16/011/97
27.6.1997 nro 31/011/97

Muuttaa määräystä:

-

Opetushallitus on päättänyt Liiketalouden perustutkinnon opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteista, joita on noudatettava 1.8.2000 lukien.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja hyväksyä opetusta varten opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa on määrätty.

Koulutuksen järjestäjä, tutkinnon järjestäjä ja tutkintotoimikunta eivät voi jättää noudattamatta tai poiketa opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteista.

Näyttötutkintojärjestelmässä ammattitaitoa osoittavat näytöt on järjestettävä osana valmistavaa koulutusta. Näyttötutkintojen osalta todistuksiin merkittävistä tiedoista ja todistumalleista sekä henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimisen perusteista määrätään erikseen.

Pääjohtaja

Jukka Sarjala

Opetusneuvos

Elisabet Kinnunen

LIITE

Informatiivinen liiteosa

SISÄLTÖ

I OSA OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	7
1 AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET	9
1.1 Ammatillinen peruskoulutus ja sen tarkoitus	9
1.2 Yhteiset painotukset ja kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen	10
1.3 Liiketalouden perustutkinnon ja koulutusohjelmien tavoitteet	12
2 LIIKETALouden PERUSTUTKINNON JA OPINTOJEN MUODOSTUMINEN	14
2.1 Liiketalouden perustutkinnon muodostuminen	14
2.2 Opintojen muodostuminen	15
3 OPINTOJEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI	18
3.1 Yhteisten opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi	18
3.1.A Pakolliset opinnot	18
3.1.1 Äidinkieli	18
3.1.1.1 Äidinkieli, suomi	18
3.1.1.2 Äidinkieli, ruotsi	20
3.1.1.3 Äidinkieli, saame	20
3.1.1.4 Äidinkieli, viittomakieli	22
3.1.1.5 Äidinkieli, oma äidinkieli vieraskielisillä opiskelijoilla	23
3.1.1.6 Äidinkieli, suomi/ruotsi toisena kielenä	24
3.1.2 Toinen kotimainen kieli,	27
3.1.2.1 Toinen kotimainen kieli, ruotsi	27
3.1.2.2 Toinen kotimainen kieli, suomi	28
3.1.3 Vieras kieli	30
3.1.3.1 Vieras kieli, A-kieli	30
3.1.3.2 Vieras kieli, B-kieli	32
3.1.4 Matematiikka	33
3.1.5 Fysiikka ja kemia	34
3.1.6 Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto	36
3.1.7a Terveystieto	37
3.1.7b Liikunta	38
3.1.8 Taide ja kulttuuri	39
3.1.B Valinnaiset opinnot	40
3.1.9 Pakollisten opintojen valinnaiset lisäopinnot	40
3.1.10 Ympäristötieto	41
3.1.11 Tieto- ja viestintäteknikka	42
3.1.12 Etiikka	43
3.1.13 Kulttuurien tuntemus	44
3.1.14 Psykologia	45
3.1.15 Yritystoiminta	47

3.2	Ammatillisten opintojen ja työssäoppimisen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi	49
3.2. A	Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot	49
3.2.1.	Liiketalous ja hallinto	49
3.2.B	Koulutusohjelmittain eriytyvät ammatilliset opinnot	52
	ASIAKASPALVELUN JA MARKKINOINNIN KOULUTUSOHJELMA	
3.2.2	Asiakasmarkkinointi	52
3.2.3	Markkinointiviestintä	53
3.2.4	Markkinoinnin suunnittelu	53
	INFORMAATIO- JA KIRJASTOPALVELUJEN KOULUTUSOHJELMA	
3.2.5	Informaatio- ja kirjastoalan palvelutoiminta	54
3.2.6	Aineiston hankinta ja tiedontallennus	56
3.2.7	Tiedonhankinta ja tietopalvelu	57
	TALOUSHALLINNON KOULUTUSOHJELMA	
3.2.8	Taloudellisen tiedon tuottaminen	58
3.2.9	Yrityksen talouden suunnittelu ja seuranta	59
	TOIMISTOPALVELUN JA TIETOHALLINNON KOULUTUSOHJELMA	
3.2.10	Tietohallinto	60
3.2.11	Toimistopalvelut ja ohjelmiston käytön tuki	61
3.2.C	Valinnaiset opinnot	62
3.2.12	Muut valinnaiset opinnot	62
3.3	Vapaasti valittavien opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi	63
3.4	Opinto-ohjauksen tavoitteet	63
3.5	Opinnäytetyön tavoitteet ja arviointi	63
4	OPISKELIJAN ARVIOINTI	65
4.1	Arvioinnin tehtävät ja toteuttaminen	65
4.2	Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit	67
4.3	Arvosana-asteikko ja arvosanojen muuntaminen	69
4.4	Näytöt	69
4.5	Todistukset	69
4.6	Arviointi erityisopetuksessa	71
4.7	Maahanmuuttajien arviointi	71
5	MUUT MÄÄRÄYKSET	72
5.1	Opinto-ohjauksen järjestäminen	72
5.2	Työssäoppiminen	73
5.3	Ammatillisen erityisopetuksen toteuttaminen	74
5.4	Maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusjärjestelyt	75
5.5	Oppisopimuskoulutus	77
6	OPETUSSUUNNITELMA	78

II OSA NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET	81
1 NÄYTTÖTUTKINTOJEN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET	83
1.1 Näyttötutkinnot	83
1.2 Näyttötutkintoihin valmistava koulutus	83
1.3 Ammattitaidon osoittamistapojen ja tutkintosuoritusten arvioinnin yleiset perusteet	84
2 LIIKETALouden PERUSTUTKINNON MUODOSTUMINEN	85
2.1 Tutkinnon osat	85
3 LIIKETALouden PERUSTUTKINNOSSA VAADITTAVA AMMATTITAITO JA ARVIOINNIN PERUSTEET	86
3.1 Ammattitaitovaatimukset ja arviointi	86
LIITEOSA	87
AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN LAADINNAN LÄHTÖKOHDAT	87
1. Perusteiden laadintaa ohjanneet periaatteet	87
2. Kaupan ja hallinnon alan kuvaus ja arvoperusta	92
3. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta	93
4. Jatko-opintomahdollisuudet	94

LIIKETALouden PERUSTUTKINNON OPETUSSUUNNITELMAN JA NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena opetussuunnitelman perusteiden mukaan tai näyttötutkintona näyttötutkinnon perusteiden mukaan. Osa I sisältää määräyksen opetussuunnitelman perusteista ja osa II määräyksen näyttötutkinnon perusteista. Liiteosa sisältää informaatiota perusteiden laadinnan lähtökohdista.

I

OSA

OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

1

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

1.1

AMMATILLINEN PERUSKOULUTUS JA SEN TARKOITUS

Sen mukaan, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98 2§, 5§) ja valtioneuvoston päätöksessä (VNp 213/1999) on säädetty, ammatillisen peruskoulutuksen tulee antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella siten, että hän voi tutkinnon suorittuaan sijoittua työelämään, suorittaa alansa vaihtelevista tehtävistä myös muuttuvissa oloissa sekä kehittää ammattitaitoaan läpi elämän. Yhteistyöllä elinkeinoelämän ja työpaikkojen kanssa tulee varmistaa, että koulutus vastaa työelämän ammattitaitovaatimuksia. Koulutuksen tulee edistää työllistymistä ja mahdollisuuksia ryhtyä itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi.

Näiden perusteiden mukaisesti suoritettu ammatillinen peruskoulutus sijoittuu EY:n luokituksen tasolle 3 Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden päätöksen ammatillisen koulutuksen todistusten vertailtavuudesta (85/368/ETY) ja opetusministeriön suosituksen Suomen ammatillisen koulutuksen sijoittamisesta (25.3.1998 nro 55/330/97) mukaan.

Koulutuksen tulee kannustaa opiskelijaa harrastuksiin ja persoonallisuuden kehittämiseen sekä tukea jatko-opintovalmiuksia tarjoamalla hänelle monipuolisia vapaasti valittavia opintoja. Koulutuksessa tulee luoda avoin ja myönteinen oppimisympäristö, jossa elämäntaidot vahvistuvat ja opiskelijasta kehittyy vastuuntuntoinen ja velvollisuuksistaan huolehtiva kansalainen ja työyhteisön jäsen.

Opetuksessa tulee kiinnittää huomiota oppimisvalmiuksiltaan ja -tavoitteiltaan erilaisiin opiskelijoihin sekä tarvittaessa kehittää tukitoimia yhteistyössä kotien ja koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijan myönteistä yksilöllistä kehitystä ja tervettä itsetuntoa tulee tukea.

Koulutuksen tulee edistää demokratiaa, miesten ja naisten tasa-arvoa kaikilla yhteiskunnan aloilla ja yleistä tasa-arvoa työelämässä ja yhteiskunnassa.

1.2 YHTEISET PAINOTUKSET JA KAIKILLE ALOILLE YHTEINEN YDINOSAAMINEN

1. YHTEISET PAINOTUKSET

Koulutuksen tulee tuottaa valmiuksia, jotka lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia ja joiden avulla opiskelijat pystyvät seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. Koulutuksen tulee antaa opiskelijoille valmiuksia

- kansainvälisyyteen
- kestävän kehityksen edistämiseen
- teknologian ja tietotekniikan hyödyntämiseen
- yrittäjyyteen
- laadukkaaseen ja asiakaslähtöiseen toimintaan
- kuluttajaosaamiseen
- työsuojelusta ja terveydestä huolehtimiseen.

Kansainvälisyyteen kasvun tavoitteena tulee olla, että opiskelija tulee toimeen monikulttuurisessa ympäristössä ja on suvaitsevainen ja kieli-taitoinen voidakseen osallistua opiskelijavaihtoon ja sijoittua kansainvälistyville työmarkkinoille.

Kestävän kehityksen edistämisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija tuntee kestävän kehityksen periaatteet ja motivoituu toimimaan niiden puolesta opiskelussa, työssä ja kansalaisena. Hän tuntee ympäristömyönteiset työ- ja toimintatavat ja toimii niiden mukaisesti sekä erityisesti tunnistaa tavanomaiset ongelmajätteet ja hallitsee niiden käsittelyn. Hän arvostaa luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtää kestävän kehityksen taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia sekä osaa toimia niiden puolesta.

Teknologian ja tietotekniikan hyödyntämisen kehittämiseksi tavoitteena tulee olla, että opiskelijalla on tietoyhteiskunnassa tarvittavat perusvalmiudet sekä edellytykset tieto- ja viestintätekniikan sekä teknologian monipuoliselle hyödyntämiselle työssä ja kansalaisena. Opiskelija ymmärtää teknologian kehityksen vaikutuksia omaan alaansa ja sen tulevaisuuteen ja osaa soveltaa uutta tekniikkaa työssään.

Yrittäjyyden kehittämisen tavoitteena tulee olla, että opiskelijasta kehittyy oma-aloitteinen, tunnollinen, rohkea, kekseliäs ja työtään arvostava työntekijä ja ammatinharjoittaja sekä yrittäjä.

Laadukkaaseen ja asiakaslähtöiseen toimintaan kehittämisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa ammattialalla tarvittavat ja yleisimmin käytössä olevat laadunhallinnan menetelmät. Hän osaa ottaa huomioon asiakkaiden odotukset ja yksilölliset tarpeet sekä hallita erilaiset asiakaspalvelutilanteet.

Kuluttajaosaamisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa ottaa huomioon kuluttajalainsäädännön velvoitteet ja osaa toimia työssä ja kansalaisena kuluttajien oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuun mukaisesti. Opiskelijan tulee osata toimia kuluttajana ja työntekijänä kansantaloutta edistävästi.

Työsuojelusta ja terveydestä huolehtimisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa alansa työsuojelumääräykset ja -ohjeet ja noudattaa niitä. Hän osaa arvostaa turvallista, terveellistä ja viihtyisää työympäristöä ja kehittää sitä. Hän osaa tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja terveyshaitat sekä suojautua niiltä ja torjua niitä. Hän osaa suunnitella itselleen ergonomisesti terveellisen työympäristön. Hän osaa pitää huolta omasta terveydestään ja ylläpitää työ- ja toimintakykyään.

2. KAIKILLE ALOILLE YHTEINEN YDINOSAAMINEN

Koulutuksen tavoitteena tulee olla, että opiskelijalle kehittyy seuraavia kaikilla aloilla tarvittavia valmiuksia:

- oppimistaidot
- ongelmanratkaisutaidot
- vuorovaikutus- ja viestintätaidot
- yhteistyötaidot
- eettiset ja esteettiset taidot.

Oppimistaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja halun itsensä kehittämiseen. Opiskelijan on saatava valmiudet arvioida omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä suunnitella opiskeluaan. Hänen on saatava valmiudet hankkia, jäsentää ja arvioida tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa tilanteissa.

Ongelmanratkaisutaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiuksia toimia työssään ja ongelmallisissa tilanteissa joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti.

Vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiuksia selviytyä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa työelämässä. Opiskelijan on saatava valmiudet selvittää neuvottelutilanteista ja käyttää suullista ja kirjallista viestintää sekä tietotekniikkaa erilaisissa vuorovaikutus- ja viestintätilanteissa.

Yhteistyötaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiudet toimia erilaisten ihmisten kanssa ja tiimin jäsenenä sekä olla joustava ihmissuhteissa ja ottaa huomioon toiset ihmiset. Hänen tulee osata tunnistaa omia ja toisten tunnetiloja ja ottaa niitä rakentavasti huomioon toiminnassaan.

Eettisten ja esteettisten taitojen kehittämiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle sellaiset valmiudet, että hän osaa käsitellä ja ratkaista eettisiä ongelmia sekä tiedostaa omat arvonsa ja kulttuuriin pohjautuvia kauneusarvoja ja ottaa ne huomioon toiminnassaan. Hän osaa toimia vastuullisesti, oikeudenmukaisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti. Hän osaa noudattaa työssään ammattietiikkaa, kuten asiakkaita koskevaa vaitiolovelvollisuutta, tietosuojaa ja kuluttajansuojasäädöksiä.

1.3 **LIIKETALouden PERUSTUTKINNON JA KOULUTUSOHJELMIEN TAVOITTEET**

Liiketalouden perustutkinnon tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneilla on oltava laaja-alaiset valmiudet toimia kaikissa liiketaloudellista osaamista vaativissa yleistehtävissä, kuten asiakaspalvelussa ja toimistopalvelussa eri elinkeinoelämän toimialoilla. Tutkinnon suorittaneen tulee laaja-alaisen yritystoiminnan ja hallinnon osaamisen ansiosta osata toimia erilaisissa ympäristöissä ja muuttuvissa oloissa. Hänellä on oltava yleistä liiketaloudellista osaamista, hyvät yhteistyö- ja kommunikointitaidot, kielitaitoa ja tietoteknistä sekä talouden ja kannattavuuden osaamista. Hänen on osattava toimia joustavasti ja luovuutta käyttäen tilanteiden ja asiakkaiden vaatimalla tavalla. Hänen on osattava ottaa toiminnassaan huomioon keskeinen yritystoimintaan liittyvä lainsäädäntö ja kestävä kehityksen periaatteet ja osattava toimia niiden edellyttämällä tavalla. Lisäksi liiketalouden perustutkinnon suorittaneella on oltava valitsemansa koulutusohjelman ja muun valinnaisuuden perusteella sellainen työelämän vaatima ammattitaito, että hänellä on mahdollisuus työllistyä koulutusohjelman mukaisiin tehtäviin. Tutkinnon suorittaneella on oltava yritystoiminnassa tarvittavat perusvalmiudet toimimiseen ammatinharjoittajana kaupan ja hallinnon ammattitaitoa vaativassa tehtävässä.

Asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelman suorittaneen on osattava toimia asiakaspalvelun ja markkinoinnin tehtävissä. Hänen on osattava myydä asiakkaan tarpeita vastaavia tuotteita ja palveluja kannattavasti ja palvella asiakkaita. Hänen on osattava suunnitella ja johtaa pienen ja keskisuuren yrityksen myyntiä ja asiakaspalvelua. Hänen on osattava käyttää tehtävissään markkinointiviestintää, kuten mainontaa ja tiedottamista.

Informaatio- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelman suorittaneen on hallittava kirjastoalan tietojärjestelmät ja osattava hakea asiakkaille tietoja tietojärjestelmien avulla maailmanlaajuisesti. Hänen on osattava luokitella ja luetteloida aineistoja sekä opastaa kirjaston ja tietopalvelun asiakkaita tiedonhankinnassa ja tietoteknisten laitteiden käytössä.

Työpaikkoina voivat olla yleiset ja tieteelliset erikoiskirjastot sekä yrityksen tai yhteisön tietopalvelut.

Taloushallinnon koulutusohjelman suorittaneen on osattava tuottaa taloushallinnon raportteja sekä tulkita yrityksen tietojärjestelmien tuottamia raportteja ja arvioida yrityksen taloudellista tilaa. Hänen on osattava pienen yrityksen taloushallinnon tehtävät, kuten yrityksen kirjanpito, palkanlaskenta, kannattavuusseuranta, oston ja myynnin toimistotyöt, tilinpäätös ja budjetointi sekä verojen laskeminen, jolloin hänen on osattava näihin liittyvä keskeinen lainsäädäntö.

Toimistopalvelun ja tietohallinnon koulutusohjelman suorittaneen on osattava hankkia, käsitellä, muokata ja välittää yrityksen ja yhteisön tietoja. Hänen on osattava palvella toimiston sekä sisäisiä että ulkoisia asiakkaita. Hänen on osattava käyttää viestintävälineitä ja tietoverkkoja työssään. Hänen on osattava osallistua tietojärjestelmien kehittämiseen käyttäjän ja erityisesti oman työnsä kannalta. Hänen on osattava toimia työyhteisössään vastuualueensa käyttäjäkouluttajana ja tukipalvelujen tuottajana.

2

LIIKETALouden PERUSTUTKINNON JA OPINTOJEN MUODOSTUMINEN

2.1 LIIKETALouden PERUSTUTKINNON MUODOSTUMINEN

Tutkinnon muodostumisesta, yleisistä tavoitteista, yhteisistä opinnoista ja niiden laajuudesta on määrätty valtioneuvoston päätöksessä (VNp 213/1999), tutkinnon laajuudesta, ammatillisista perustutkinnoista, koulutusohjelmista ja tutkintonimikkeistä opetusministeriön asetuksessa 1.3.2001 OPMA 216/2001, opintojen laajuudesta asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 2 §) ja opintojen hyväksilukemisesta ja opiskeluajasta laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98, 30 §, 31 §).

2.2 OPINTOJEN MUODOSTUMINEN

LIIKETALouden PERUSTUTKINTO, MERKONOMI

120 OV

YHTEISET OPINNOT	20 OV
Pakolliset opintokokonaisuudet 1–8	16 ov
Valinnaiset opintokokonaisuudet 1–15	4 ov
AMMATILLISET OPINNOT	90 OV
Opintoihin sisältyy työssäoppimista vähintään 20 ov	
TUTKINNON YHTEISET AMMATILLISET OPINNOT	40 OV
Opintokokonaisuus 1	
KOULUTUSOHJELMITTAIN ERIYTYVÄT AMMATILLISET OPINNOT	50 OV
ASIAKASPALVELUN JA MARKKINOINNIN KOULUTUSOHJELMA	
Pakolliset opinnot	40 ov
Opintokokonaisuudet 2, 3 ja 4	
Valinnaiset opinnot	10 ov
Opintokokonaisuus 12	
INFORMAATIO- JA KIRJASTOPALVELUJEN KOULUTUSOHJELMA	
Pakolliset opinnot	40 ov
Opintokokonaisuudet 5, 6 ja 7	
Valinnaiset opinnot	10 ov
Opintokokonaisuus 12	
TALOUSHALLINNON KOULUTUSOHJELMA	
Pakolliset opinnot	40 ov
Opintokokonaisuudet 8, 9	
Valinnaiset opinnot	10 ov
Opintokokonaisuus 12	
TOIMISTOPALVELUN JA TIETOHALLINNON KOULUTUSOHJELMA	
Pakolliset opinnot	40 ov
Opintokokonaisuudet 10, 11	
Valinnaiset opinnot	10 ov
Opintokokonaisuus 12	
VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT	10 OV

Opintoihin sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov ja vähintään 2 ov:n laajuinen oppinnäytetyö. Opintoviikko on 40 tuntia opiskelijan työtä.

KUVIO 1. Liiketalouden perustutkinnon muodostuminen

YHTEISTEN OPINTOJEN OPINTOKOKONAISUUDET

	Pakolliset	valinnaiset
1. Äidinkieli	4 ov	0–4 ov
2. Toinen kotimainen kieli	1 ov	0–4 ov
3. Vieras kieli	2 ov	0–4 ov
4. Matematiikka	3 ov	0–4 ov
5. Fysiikka ja kemia	2 ov	0–4 ov
6. Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätieto	1 ov	0–4 ov
7a. Terveystieto	1 ov	0–4 ov
7b. Liikunta	1 ov	0–4 ov
8. Taide ja kulttuuri	1 ov	0–4 ov
9. Pakollisten opintojen valinnaiset lisäopinnot, ks. edellä kohdat 1–8		
10. Ympäristötieto		0–4 ov
11. Tieto- ja viestintätekniikka		0–4 ov
12. Etiikka		0–4 ov
13. Kulttuurien tuntemus		0–4 ov
14. Psykologia		0–4 ov
15. Yritystoiminta		0–4 ov
Yhteensä	16 ov	4 ov

Opetuskieleltään ruotsinkielisessä koulutuksessa toisen kotimaisen kielen opintojen laajuus on 2 ov, jolloin pakollisten opintojen laajuus on 17 ov ja valinnaisten 3 ov.

Jos opiskelijan äidinkieli on muu kuin suomen tai ruotsin kieli, koulutuksen järjestäjä voi päättää äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen (yht. 5 ov) jakamisesta valtioneuvoston päätöksen (VNp 213/99, 2 mom) ja asetuksen (VNA 616/2001) mukaisesti (ks. luku 5.4).

AMMATILLISET OPINTOKOKONAISUUDET

1. Liiketalous ja hallinto	40 ov
2. Asiakasmarkkinointi	20 ov
3. Markkinointiviestintä	10 ov
4. Markkinoinnin suunnittelu	10 ov
5. Informaatio- ja kirjastoalan palvelutoiminta	15 ov
6. Aineiston hankinta ja tiedontallennus	15 ov
7. Tiedonhankinta ja tietopalvelu	10 ov
8. Taloudellisen tiedon tuottaminen	25 ov
9. Yrityksen talouden suunnittelu ja seuranta	15 ov
10. Tietohallinto	15 ov
11. Toimistopalvelut ja ohjelmiston käytön tuki	25 ov
12. Muut valinnaiset opinnot	10 ov

VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT

Ks. luku 3.3

3

OPINTOJEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI

3.1 YHTEISTEN OPINTOJEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI

3.1.A Pakolliset opinnot

3.1.1 ÄIDINKIELI, 4 OV

3.1.1.1 ÄIDINKIELI, SUOMI

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osata opiskelu- ja työyhteisössä puhua ja toimia tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti yhteistyötilanteissa, kuten ryhmissä ja tiimeissä, sekä asiakaspalvelutilanteissa. Opiskelijan on ymmärrettävä liiketalouden alaan liittyvien tekstien keskeiset käsitteet, olennainen sisältö ja tekstien tarkoitus. Lisäksi hänen tulee osata erottaa pää- ja sivuasiat toisistaan, purkaa syy- ja seuraussuhteita ja tehdä johtopäätöksiä lukemastaan. Hänen on osattava hankkia tietoa eri lähteistä nykyaikaista teknologiaa hyödyntäen. Hänen tulee suhtautua tietoon kriittisesti, eli hänen on osattava valikoida, arvioida ja tulkita tietoa eri näkökulmista ja välittää sitä suullisesti ja kirjallisesti. Opiskelijan tulee osata arvioida omaa äidinkielen taitoaan ja kehittää sitä jatkuvasti.

Opiskelu- ja työryhmän jäsenenä opiskelijan on osattava käyttää puheenvuoroja, perustella mielipiteensä ja ehdotuksensa, kuunnella aktiivisesti toisia ja ilmaista ajatuksiaan ymmärrettävästi. Hänen tulee omalta osaltaan vaikuttaa hyvän viestintäilmapiirin syntymiseen ja yhteisen tavoitteen saavuttamiseen. Hänen tulee kyetä kielellisessä ja sanattomassa viestinnässä kohteliaisuuteen ja joustavuuteen ja muuttamaan omaa kielenkäyttöään tilanteen mukaiseksi. Opiskelijan tulee pystyä tulkitsemaan myös sanatonta viestintää. Erilaisia viestijöitä ja viestintätapoja kohtaan hänen tulee osoittaa suvaitsevuuutta ja tasa-arvoa.

- ▲ Keskeinen sisältö on tiedon hallintataidot ja arviointi- sekä vuorovaikutustaidot.

Opiskelijan on osattava käyttää liiketalouden alan perussanastoa toimiesseen työyhteisössä ja asiakaspalvelussa. Hänen tulee totuttautua suullisiin ja kirjallisiin kielenkäyttötapoihin niin, että hän osaa laatia ammatinsa ja yhteisönsä tavallisimmat kirjalliset työt, kuten asiakaspalvelun edellyttämät asiakirjat, raportit, muistiot, kirjelmät ja opinnäytetyön kirjallisen osuuden, sekä hallitsee puheviestintätilanteet, kuten puhelinasioimisen, keskustelut, neuvottelut ja kokoukset sekä selostukset ja raportoinnit. Hänen on osattava toimia työnhakutilanteissa ja laatia työpaikanhakuun liittyvät asiakirjat.

Hänen on osattava hyödyntää liiketalouden alan ammattilehtiä ja muita viestintävälineitä. Hänen on osattava välittää tietoa muille ymmärrettävässä muodossa niin suullisesti kuin kirjallisestikin. Hänen tulee osata kehittää jatkuvasti viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja osallistua työpaikkansa viestinnän kehittämiseen.

▲ Keskeinen sisältö on
työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen.

Opiskelijan tulee ymmärtää kielellisiä juuriaan. Hänen on ymmärrettävä kielen ja kulttuurin merkitys oman identiteettinsä kehittymisessä ja henkisessä hyvinvoinnissaan sekä työyhteisön henkilöstön ja sidosryhmien toiminnassa. Hänen tulee osata hankkia itseään rikastuttavia kokemuksia ja elämyksiä kirjallisuuden, teatterin, elokuvan ym. median käyttäjänä. Hänen on osattava analysoida ja tulkita kaunokirjallisiakin tekstejä. Hänen on ymmärrettävä suomalaisen puhekulttuurin ominaispiirteitä sekä äidinkielen ja kaksi- ja monikielisuuden ja monikulttuurisuuden merkitys, niin että hän osaa ottaa nämä huomioon yksityisissä ja työelämän viestintätilanteissa.

▲ Keskeinen sisältö on
kielen ja kulttuurin tunteminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä, että eri tilanteissa puhutaan ja kirjoitetaan eri lailla, ja pystyttävä myös muuntamaan omaa kielenkäyttöään tilanteittain
- ymmärrettävä alaan liittyvien tekstien ydinasiat ja keskeisimmät käsitteet ja osattava käyttää liiketalouden alan peruskäsitteitä myös omassa kielenkäytössään
- osattava hankkia ohjatusti ja ryhmässä tietoa eri lähteistä, tiedettävä liiketalouden alan keskeiset aikakauslehdet ja tietokirjat ja tarvittaessa osattava hyödyntää kirjastopalveluja ja nykyaikaista teknologiaa tiedon hankinnassa ja välittämisessä

- osattava ja uskallettava pyydettyä käyttäen puheenvuoroja opiskelija- ja työryhmien keskusteluissa ja pystyttävä niissä ilmaisemaan omat ajatuksensa ja mielipiteensä
- pystyttävä ottamaan – ainakin jossain määrin – muita keskustelijoita huomioon ja oltava tietoinen myös sanattoman viestinnän vaikutuksesta
- osattava täyttää työssään tarvittavia keskeisiä lomakkeita ja laatia luettava raportti
- osattava esitellä itsensä ja esittää asiansa
- osattava toimia asiallisesti asiakaspalvelutilanteissa
- löydettävä kirjallisuudesta, elokuvasta tai teatterista itseään kiinnostavaa luettavaa ja katsottavaa
- pystyttävä työskentelemään erilaisten ihmisten kanssa, myös monikulttuurisessa työyhteisössä
- oltava tietoinen omasta tavastaan viestiä ja osattava arvioida omaa äidinkielen taitoaan ja asettaa omia kehittämistavoitteita.

3.1.1.2 ÄIDINKIELI, RUOTSI

Ruotsinkielisessä koulutuksessa äidinkielen kiitettävän tason tavoitteet ja keskeiset sisällöt ovat samat kuin suomenkielisessä. Viimeisiin, kieltä ja kulttuuria koskeviin tavoitteisiin lisätään kuitenkin seuraava:

Opiskelijan on tunnettava ruotsin kielen asema Suomessa ja suomenruotsalaisten murteiden, puhekielen ja ruotsin yleiskielen erot. Hänen tulee ymmärtää ruotsin yleiskielen hallinnan merkitys ja hyöty työelämässä.

Arviointi, tyydyttävä (T1) lisätään vastaavasti:

- Opiskelijan tulee tuntea ruotsin kielen asema Suomessa ja ymmärtää kaksikielisyyden ja pohjoismaisen yhteenkuuluvuuden merkitys.

3.1.1.3 ÄIDINKIELI, SAAME

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on tunnettava kielen keskeinen merkitys kulttuurin muodostajana, luojana ja välittäjänä. Hänen tulee saavuttaa toimiva kaksikielisyys ja hallita liiketalouden alan ammattikieltä myös saamen kielellä. Opiskelijan saamelaisen kulttuurisen identiteetin tulee vahvistua sekä kielellisesti että tiedollisesti.

Opiskelijalla tulee olla vahva kielellinen identiteetti, niin että hän voi kehittää saamen kielen taitoaan ja säilyttää yhteydet saamelaiseen

kulttuuripiiriin. Hänen on osattava vertailla saamen kulttuurin ja kielen piirteitä vastaaviin suomalaisiin. Opiskelijan on tunnettava saamenkielistä kirjallisuutta ja saamen kulttuuriperinnettä niin, että hän kiinnostuu kirjallisuudesta ja taiteista saamen kielellä.

- ▲ Keskeinen sisältö on saamen kielen ja kulttuuriperinnön erityispiirteiden hallitseminen.

Opiskelijan on hallittava saamen kielen rakenne ja oikeakielisyys ja osattava saamen kielen puheilmaisuuden vivahteita eri viestintätilanteissa. Hänen on osattava verrata saamen kielen perusteita suomen sukulaiskieleen suomeen. Hänen on hallittava saamen kielen oikeinkirjoitus ja osattava kehittää kirjallista ilmaisuaan. Opiskelijan tulee osata laatia saameksi oikeakielisiä asiatekstejä, esimerkiksi tiedotusmateriaalia, projektisuunnitelmia, hakemuksia ja kirjeitä. Hänen tulee kehittää saamen kielen suullisia ja kirjallisia taitojaan ja arvioivaa lukemistaan.

- ▲ Keskeinen sisältö on saamen kielen suullinen ilmaisukyky ja kirjoitustaito eri tarkoituksissa.

Opiskelijan on osattava viestiä saamen kielellä ammattiinsa liittyvistä kysymyksistä. Hänellä on oltava valmiudet toimia liiketalouden alan ammateissa ja kehittää ammattitaitoaan saamen kielellä niin, että hän pystyy toimimaan saamelaiskulttuurin parissa vastaavassa ammatissa. Opiskelijan tulee tuntea saamelaiselinkeinojen historiaa ja nykypäivää. Hänen on osattava hankkia tietoja eri välineistä, ja hänellä on oltava kyky kriittiseen ajatteluun.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan keskeisten käsitteiden hallitseminen saamen kielellä.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- tunnettava saamen kielen ja kulttuurin merkitys identiteetilleen
- tunnettava saamen kielen ja kulttuurin keskeiset erityispiirteet
- osattava tuottaa työhönsä ja ammattiinsa liittyviä keskeisiä saamenkielisiä asiatekstejä
- osattava käyttää saamen kieltä suullisesti eri tilanteissa
- osattava käyttää omaan ammattiinsa liittyviä keskeisiä saamenkielisiä käsitteitä niin, että hänellä on valmiudet toimia liiketalouden alan keskeisimmissä työtehtävissä ja kehittää ammatillista osaamistaan omalla kielellään.

3.1.1.4 ÄIDINKIELI, VIITTOMAKIELI

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava käyttää hyvää viittomakielistä ilmaisua vivah-teineen erilaisissa viestintätilanteissa. Hänen on kyettävä vertaamaan viitottujen kielten erityispiirteitä puhuttuihin kieliin. Hänen on ymmär-rettävä suomalaisen viittomakielen ominaislaatu muiden maiden kan-sallisten viittomakielien rinnalla ja osattava toimia vieraskielisten kuu-rojen kanssa.

- ▲ Keskeinen sisältö on hyvä viittomakielinen ilmaisu eri viestintätilanteissa.

Opiskelijan on osattava vahvistaa kielellistä identiteettiään ja kehittää viittomakielen taitoaan säilyttääkseen yhteydet kuurojen ja viittoma-kielisten kulttuuripiiriin. Hänen on osattava kehittää viittomakielistä kulttuuriperinnettä. Hänen on osattava vertailla kuurojen kulttuurin ja suomalaisen viittomakielen piirteitä suomalaiseen kulttuuriin ja suomen kieleen.

- ▲ Keskeinen sisältö on viittomakielen ja viittomakielisen kulttuuriperinnön erityispiirteiden tunteminen ja kehittäminen.

Opiskelijan on osattava toimia ammatissaan kaksikielisesti, jolloin hän-en on hallittava opiskelemansa alan ammattikieltä myös viittomakie-lellä. Hänen on osattava viestiä suomalaisella viittomakielellä ammat-tiinsa liittyvistä asioista. Hänen on osattava kehittää ammattitaitoaan viittomakielellä. Opiskelijan on pystyttävä hankkimaan lisätietoja omasta ammattialastaan omalla kielellään ja vertailemaan kriittisesti saamaan-sa tietoa.

- ▲ Keskeinen sisältö on ammattiin liittyvien asioiden viestintä suomalaisella viittomakielellä ja ammatillisen osaamisen kehittäminen viittomakielellä.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- ilmaista itseään viittomakielisessä yhteisössä tavallisimmissa kielen-käyttötilanteissa

- tunnistaa viittomakielen ja viittomakielisen kulttuurin keskeisiä erityispiirteitä
- käyttää omaan ammattiinsa liittyviä keskeisiä käsitteitä, niin että hänellä on valmiudet toimia työssään ja kehittää ammatillista osaamistaan omalla kielellään.

3.1.1.5 ÄIDINKIELI, OMA ÄIDINKIELI VIERASKIELISILLÄ OPISKELIJOILLA

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on saavutettava toimiva kaksikielisyys ja hallittava opiskelemana alan ammattikieltä myös omalla äidinkielellään. Tavoitteena on opiskelijan kulttuurisen identiteetin vahvistuminen ja kielellinen ja tiedollinen kehittyminen.

Opiskelijalla tulee olla vahva kielellinen identiteetti, niin että hän voi säilyttää kieli- ja kulttuurisiteensä siihen kulttuuripiiriin, jossa hän on kasvanut. Hänellä tulee olla tietoa oman kulttuurinsa ja kielensä piirteistä, jotta hän voi verrata niitä vastaaviin suomalaisiin piirteisiin. Opiskelijan tulee tutustua oman äidinkielen ja kulttuuripiirinsä kirjallisuuteen ja kulttuuriperinteeseen, niin että hän voi kiinnostua kirjallisuudesta ja muista taiteista omalla äidinkielellään.

- ▲ Keskeinen sisältö on oman kielen ja kulttuuriperinnön erityispiirteiden tunteminen.

Opiskelijan tulee tuntea oman äidinkielen rakennetta ja oikeakielisyttä ja osata kielensä puheilmaisun eri vivahteita. Hänen tulee tottua myös vertaamaan kielensä perusteita suomen/ruotsin kieleen. Hänen on käytettävä suullista ja kirjallista äidinkielen taitoaan aktiivisesti. Opiskelijan on tunnettava äidinkielen käyttömahdollisuuksia ja sen vaihtelua omalla kielialueellaan ja totuttava vertaamaan äidinkielen käyttötilanteita suomalaisiin.

- ▲ Keskeinen sisältö on äidinkielen suullinen ilmaisukyky ja kirjoitustaito mahdollisuuksien mukaan eri tarkoituksissa.

Opiskelijan on osattava viestiä omalla äidinkielellään liiketalouden alan kysymyksistä. Hänellä tulee olla valmiudet kehittää tarvittaessa ammatitaitoaan omalla kielellään, niin että hän pystyy toimimaan oman kulttuurinsa parissa vastaavassa ammatissa. Opiskelijan on pystyttävä hankkimaan lisätietoja eri välineistä myös omalla kielellään ja vertailemaan kriittisesti eri lähteitä.

- ▲ Keskeinen sisältö on liikelouden alan keskeisten käsitteiden tunteminen omalla äidinkielellä.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- tunnettava oman kielensä ja kulttuurinsa tärkeimpiä piirteitä ja kulttuurisia juuriaan
- osattava ilmaista itseään suullisesti kulttuuripiirinsä yhteisössä tavallisimmissa kielenkäyttötilanteissa
- osattava käyttää ammattiin liittyviä keskeisiä käsitteitä, niin että hänellä on valmiudet kehittää ammatillista osaamistaan omalla äidinkielellään.

3.1.1.6 AIDINKIELI, SUOMI/RUOTSI TOISENA KIELENÄ

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on ymmärrettävä suomen-/ruotsinkielisen suullisen viestinnän keskeiset sisällöt ja kyettävä seuraamaan vaivattomasti opinnoissa käsiteltävää asiaa sekä kyettävä osallistumaan työskentelyyn. Hänen tulee ymmärtää kirjallisen oppimateriaalin keskeiset sisällöt ja pystyä käyttämään niitä opinnoissa etenemiseen. Hänen tulee tutustua kirjallisuuteen ja erilaisiin tekstilajeihin suomeksi/ruotsiksi ja mahdollisuuksien mukaan äidinkielellään saadakseen niistä virikkeitä ja elämyksiä. Hänen tulee olla selvillä suomalaisen kulttuurin yleisimmistä sanattoman viestinnän keinoista, tunnistaa suomen/ruotsin kielen eri tilanteisiin liittyvää ja sosiaalista vaihtelua sekä osattava käyttää eri viestintätilanteisiin ja tekstilajeihin sopivia kielellisiä keinoja. Hänen on pystyttävä osallistumaan sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä perehdyttävä harrastuksiin ja osattava seurata itseään ja ammattiaan koskevaa yhteiskunnallista keskustelua lehdistöstä ja muista tiedotusvälineistä.

- ▲ Keskeinen sisältö on suullisen ja kirjallisen viestinnän ydinasioiden ymmärtäminen.

Opiskelijan on kyettävä käyttämään kieltä arkielämän tilanteissa suullisesti ja kirjallisesti. Hänen tulee tunnistaa keskeiset, merkitykseen vaikuttavat suomen/ruotsin kielen ääntämisen erityispiirteet ja tuntea suomen/ruotsin kielen intonaatiota. Hänen on totuttava tuottamaan erilaista kirjallista materiaalia ja opittava muotoilemaan ajatuksiaan ymmärrettävästi suomeksi/ruotsiksi myös kirjallisessa muodossa. Hänen on tuotettava rohkeasti erilaisia tekstejä, opittava ammatissaan tarpeel-

listen tekstien käyttö ja selviydyttävä keskeisestä asiointikirjoituksesta. Opiskelijan on tunnettava suomen/ruotsin kielen keskeisiä rakenteita ja osattava käyttää kieltä rohkeasti suullisesti ja kirjallisesti. Hänen on tunnistettava suomen/ruotsin kielen vaikeampien rakenteiden merkitykset asiayhteydessä. Hänen on tunnettava suomen/ruotsin kielen oikeinkirjoitusjärjestelmän perusteet. Hänen tulee tottua tarkastelemaan äidinkieltä ja suomen/ruotsin kielen eroja ja yhtäläisyyksiä.

- ▲ Keskeinen sisältö on suomen/ruotsin kielen perusrakenteiden tunteminen ja käyttö ja ymmärrettävän viestin tuottaminen suullisesti ja kirjallisesti.

Opiskelijan tulee osata puhuttua ja kirjoitettua suomen/ruotsin yleiskieltä sekä hallita liiketalouden alan ammattikieltä, niin että hän voi osallistua tasaveroisesti, aktiivisesti ja itsenäisesti koulutukseen, harjoittaa ammattiaan sekä kehittää itseään ja toimia yhteiskunnan jäsenenä.

Opiskelijan on tunnettava liiketalouden alan ammattisanasto ja sanontatavat. Hänen on ymmärrettävä sekä suullisesti että kirjallisesti liiketalouden alalla tarvittavia työskentely- ja käyttöohjeita sekä ymmärrettävä alansa työturvamääräykset. Hänen tulee osata ilmaista ammattialansa keskeiset asiat ymmärrettävästi suomen/ruotsin kielellä sekä suullisesti että kirjallisesti ja mahdollisuuksien mukaan myös äidinkielellään. Opiskelijan tulee osata käyttää kieltä viestintätilanteen mukaan työyhteisössään ja asiakaspalvelussa ja tietää, miten suomalaiset ilmaisevat kohteliaisuutta. Hänen on tunnettava suomalaisen työ- ja kulttuurin keskeiset piirteet ja osattava toimia niiden mukaisesti. Hänen tulee voida suomen/ruotsin kielen taitojen avulla syventää ammatti-identiteettiään ja ammattiympeyttään.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan hyvä kielenkäyttö.

Opiskelijan on ymmärrettävä äidinkielen ja kaksikielisyyden merkitys. Hänen tulee tuntea omat juurensa ja arvostaa omaa kulttuuriaan sekä käyttää rohkeasti äidinkieltään ja kehittää näin itsetuntoaan ja identiteettiään. Hänen on tunnettava suomalaisen yhteiskunnan keskeiset toimintatavat ja tutustuttava suomalaiseen kulttuuriin. Hänen on tutustuttava suomen/ruotsin kielellä yhteiskunnallisiin oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa. Hänen tulee ymmärtää kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja kulttuuristen ristiriitojen syitä sekä käsitellä niitä rakentavasti. Hänen tulee suhtautua kunnioittavasti ja suvaitsevaisesti erilaisiin ihmisiin ja näkemyksiin sekä kyetä pohtimaan erilaisia näkökulmia rohkeasti ja kriittisesti.

- ▲ Keskeinen sisältö on kielen ja kulttuurin merkityksen tunteminen ja kulttuurinen vuorovaikutus.

Opiskelijan on osattava työskennellä vastuullisesti sekä yksin että ryhmässä. Hänen on osattava hakea tietoa eri lähteistä, käyttää sanakirjoja ja tehdä muistiinpanoja itsenäisesti sekä käyttää kirjallista ja tietoverkoissa olevaa aineistoa kielitaitonsa kehittämiseksi ja opintojensa edistämiseksi. Hänen tulee harjaantua kriittiseen ajatteluun. Hänen on pystyttävä käyttämään suomen/ruotsin kieltä tarkoituksenmukaisten oppimisstrategioiden omaksumiseen.

- ▲ Keskeinen sisältö on hyvien opiskelutaitojen omaksuminen ja elinikäinen oppiminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä suomen-/ruotsinkielisen suullisen viestinnän keskeisin sisältö niin, että hän selviytyy tavallisissa kielenkäyttötilanteissa opinnoissa ja liiketalouden alan työssä
- ymmärrettävä opintoihin, työhön ja ammattiin sekä yhteiskunnalliseen elämään liittyvän kirjallisen materiaalin keskeisin sisältö
- osattava käyttää suomen/ruotsin kielen keskeisimpiä rakenteita sekä liiketalouden alan keskeistä ammattisanastoa, niin että hän osaa ymmärrettävästi ilmaista itseään sekä suullisesti että kirjallisesti työssä ja ammattiin liittyvissä kysymyksissä
- suoriuduttava ohjattuna kirjallisista tehtävistä
- osattava kysyä neuvoa ongelmatilanteissa
- osattava ohjattuna arvioida kielitaitonsa kehittymistä ja asettaa tavoitteita sen kehittymiselle
- tunnettava suomalaisia tapoja ja työkulttuuria ja ymmärrettävä kulttuuristen erojen syitä, niin että hän pystyy toimimaan monikulttuurisissa työryhmissä ja yhteisöissä
- osattava ohjattuna työskennellä itsenäisesti ja hakea ryhmässä tietoa eri tietolähteistä
- osattava kansalaisena toimia ja ilmaista itseään suomen/ruotsin kielellä.

3.1.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, 1/2 OV

3.1.2.1 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, RUOTSI, 1 OV

Ammatillisessa peruskoulutuksessa kielitaidon taitotaso ruotsin kielessä on sama kuin yleisen kielitutkinnon asteikolla 1–2. Jos opiskelija on suorittanut yleisen kielitutkinnon vaaditulla tasolla, häneltä edellytetään lisäsuorituksia oman alan ammattikielessä.

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on tunnettava ruotsin kielen ja kulttuurin merkitys monikulttuurisessa Suomessa ja osattava toimia asianmukaisesti pohjoismaisissa yhteyksissä.

Opiskelijan on selviydyttävä rutiininomaisista päivittäiseen elämään, työhön, omaan maahan ja kulttuuriin liittyvistä puhetilanteista, vaikka ei itse pystyisikään ylläpitämään keskustelua. Hänen tulee osata toimia työhön liittyvien käskyjen, kieltojen ja kehotusten mukaan. Hänen on selviydyttävä tavanomaisimmista asiakaspalvelutilanteista sekä kasvotusten että puhelimesta ja osattava tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä. Opiskelijan on pystyttävä lukemaan lyhyitä tekstejä, kuten ruokalistoja, aikatauluja ja mainoksia sekä työhön liittyviä käyttö-, työ- ja turvaohjeita. Hänen on osattava hakea ammatissa tarvittavaa lisätietoa apuneuvoja käyttäen. Hänen tulee osata kirjoittaa lyhyitä työhön liittyviä muistiinpanoja, ohjeita ja tilauslistoja.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan työtehtävissä ja pohjoismaisissa yhteyksissä toimiminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä tuttuja ja yksinkertaisia omaan elämään liittyviä suullisia ja kirjallisia sanoja ja ilmauksia, jotka käsittelevät häntä itseään ja lähiympäristöä
- ymmärrettävä lyhyiden ja yksinkertaisten omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien kirjallisten ja suullisten viestien keskeinen sisältö ja osattava toimia niiden mukaan
- osattava muutamalla sanalla palvella asiakasta ainakin keskeisissä työtilanteissa
- osattava täyttää tavallisimpia työhönsä liittyviä standardin mukaisia lomakkeita.

3.1.2.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, SUOMI, 2 OV

Peruskoulun 1.–6. vuosiluokilta alkaneen oppimäärän perusteella

Tavoitteet ja keskeinen sisältö, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osata kohdata, ymmärtää ja puhutella rohkeasti suomenkielisiä asiakkaita, esimiehiä ja työtovereita ja osata pyyntöjen, ohjeiden ja keskustelun perusteella toimia tarkoituksenmukaisesti liikelatouden alan tavallisissa työ- ja kielenkäyttötilanteissa. Hänen on ymmärrettävä varsinkin ammattiasioita käsittelevää puhetta ja tekstiä ja osattava viestiä suullisesti sekä kasvokkain että puhelimitse ja tarvittaessa myös kirjallisesti, esimerkiksi sähköpostitse, telekopioitise tai kirjeitse. Hänen tulee ymmärtää ja osata täyttää alansa lomakkeita, laskuja, tilauslomakkeita ja tarkistusluetteloita sekä pystyä laatimaan lyhyitä selosteita ja raportteja. Hänen on ymmärrettävä asiakkaan toivomus tai tarkoitus ja pystyttävä esittelemään liiketalouden alan tuotteita tai palveluja, selittämään niiden toiminnot sekä mahdolliset viat tai virheet. Hänen on osattava esittää mielipiteitä ja kohteliaisuuksia sekä ylläpitää keskustelua. Hänen on kyettävä keskustelemaan työtehtävistään ja -käytänteistään myös suomeksi sekä kyettävä lukemaan liiketalouden alan esitteitä, määräyksiä, ohjeita ja tiedotteita. Hänen tulee kyetä seuraamaan alansa ja yhteiskunnan tapahtumia myös suomenkielisten esitteiden, tietoverkkojen, joukkotiedotusvälineiden ja ammattijulkaisujen avulla.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan työtehtävissä toimiminen ja tiedonhankinta.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä lyhyiden ja yksinkertaisten omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien kirjallisten ja suullisten viestien sisältö ja osattava toimia niiden mukaan
- ymmärrettävä ja ainakin keskeisissä ammattilanteissa osattava palvelulla asiakkaita
- osattava täyttää tavallisimpia työhönsä liittyviä lomakkeita
- osattava kirjoittaa tiedote tai laatia apuneuvojen avulla lyhyt ammatillinen selostus suomeksi.

Peruskoulun 7.–9. vuosiluokilta alkaneen oppimäärän perusteella

Tavoitteet ja keskeinen sisältö, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee ymmärtää suomen kielen osaamisen tärkeys työelämässä ja kaksikielisessä yhteiskunnassa. Hänen on reagoitava ja osattava toimia myös suomeksi ainakin rutiininomaisissa työtehtävissä, ymmärrettävä asiakkaan tai muun keskustelukumppanin asia tai toivomus, osattava vastata kysymyksiin ja pyytää lisätietoja. Hänen tulee ymmärtää määräykset, osata ainakin apuneuvojen avulla lukea suomenkielisiä, työtehtäviin liittyviä ohjeita, mainostekstejä, tiedotteita ja manuaaleja sekä pystyä jonkin verran keskustelemaan suomenkielisten esimiesten, työtovereiden ja vieraiden kanssa. Opiskelijan on osattava selvittää tarvittavat osoitteet, työvälineet, tiedot ja menettelytavat myös suomenkielisistä lähteistä, ja hänen on uskallettava pyytää apua ja kysyä asioita suomeksi. Esimiehilleen, työtovereilleen ja vieraille hänen tulee pystyä auttavasti kertomaan vähän itsestään, työstään ja kokemuksistaan. Kokouksissa hänen tulee uskaltaa sanoa mielipiteensä myös suomeksi, ja hänen tulee pystyä apuneuvojen avulla laatimaan suomenkielisiä viestejä, selityksiä ja tilauksia.

- ▲ Keskeinen sisältö on asiakkaan palveleminen suomeksi keskeisissä tilanteissa sekä informaation hankkiminen suomenkielisistä lähteistä, ainakin apuneuvojen avulla.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- osattava kohdata asiakas, esimies tai työtoveri ja ymmärtää ja osata palvella heitä suomeksi joissakin tavallisissa tilanteissa
- osoitettava ymmärtäneensä mainoksen tai tärkeän ohjeen pääsisältö toimimalla sen mukaan tai selittämällä, mitä asia koskee
- osattava kirjoittaa joitakin viestejä suomeksi ja täyttää apuneuvojen avulla yksinkertainen työtehtäviin liittyvä lomake tai tarkistusluettelo.

3.1.3 VIERAS KIELI, 2 OV

Ammatillisessa peruskoulutuksessa vieraan kielen opetussuunnitelman tavoitteet ja arviointi on eriytetty sen mukaan, onko opiskelijan valitsema kieli hänelle A- vai B-kieli. Valittu vieras kieli voi olla opiskelijalle aivan uusikin kieli, jolloin sovelletaan B-kielen tavoitteita ja arviointia. A- ja B-kielillä tarkoitetaan seuraavaa:

- A-kieli = peruskoulun 1.–6. vuosiluokilla (ent. ala-aste) alkava vieras kieli
- B-kieli = peruskoulun vuosiluokilta 7.–9. (ent. yläaste) alkava vieras kieli.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa kielitaidon taitotaso on vieraassa A-kielessä sama kuin yleisen kielitutkinnon asteikolla 2–4 ja B-kielessä sama kuin 1–2. Jos opiskelija on suorittanut yleisen kielitutkinnon vaaditulla tasolla, häneltä edellytetään lisäsuorituksia oman alan ammattikielessä.

3.1.3.1 VIERAS KIELI, A-KIELI, 2 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee selviytyä arkielämän puhetilanteista ja osata kuvata tapahtumia, kokemuksiaan, toiveitaan ja pyrkimyksiään sekä kertoa maastaan ja kulttuuristaan. Hänen tulee ymmärtää keskeiset ajatukset tavanomaisesta normaalitempoisesta puheesta ja henkilökohtaisista kirjeistä ja viesteistä sekä osata tarvittaessa pyytää tarkennuksia. Hänen on pystyttävä osallistumaan keskusteluun ja kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä ja viestejä aiheista, jotka ovat tuttuja ja henkilökohtaisesti kiinnostavia ja koskevat arkipäivän elämää, esimerkiksi perhettä, harrastuksia, matkustamista ja ajankohtaisia asioita.

- ▲ Keskeinen sisältö on yksityishenkilönä toimiminen kansainvälisessä maailmassa.

Opiskelijan tulee osata viestiä asiallisesti ja kohteliaasti oman alansa asiakaspalvelutilanteissa työntekijänä sekä kasvatusten että puhelimesta. Hänen tulee osata esitellä liiketalouden alan tuotteita ja palveluita ja keskustella niistä asiakkaan kanssa muun muassa vastaamalla tuotteita ja palveluksia koskeviin tavallisiin kysymyksiin. Opiskelijan on osattava kertoa tutuissa tilanteissa työpaikastaan, työstään, työtehtävistä, materiaaleista ja työvälineistä vieraskieliselle työtoverille tai vierailijalle. Hänen tulee osata kertoa oman maan työpaikkakulttuuriin, myös työtur-

vallisuuteen ja ympäristön huomioon ottamiseen, kuuluvista normeista ja tavoista sekä tuntee keskeiset kohdekielialueen vastaavat normit ja tavat. Hänen on ymmärrettävä työhön ja tuotteeseen liittyviä kirjallisia ja suullisia ohjeita, kuten telekopioita, sähköpostiviestejä ja mainoksia siten, että osaa toimia asianmukaisesti. Hänen tulee ymmärtää työstä ja tuotteesta annettua palautetta, soveltaa tietojaan ja taitojaan ja perustella tarvittavat ratkaisut ja korjaukset.

Opiskelijan on pystyttävä toimimaan kansainvälisissä työyhteisöissä, jolloin hänen on osattava kysymällä hankkia työhönsä liittyviä lisäohjeita ja osattava lukea liiketalouden alan kirjallisuutta. Hänen tulee käyttää tarvittaessa apuneuvoja, myös uusinta teknologiaa. Hänen on osattava kirjoittaa työhönsä liittyviä yksinkertaisia, yhtenäisiä tekstejä, kuten tilauksia, ohjeita ja viestejä.

- ▲ Keskeinen sisältö on
yöntekijänä toimiminen kansainvälisessä työyhteisössä.

Arviointi, tyydyttävä (T1),

Opiskelijan on

- ymmärrettävä helpohkoja omaan elämään liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä ja osattava hakea aktiivisesti tietoa esimerkiksi ruokalistaista, aikatauluista ja esitteistä
- ymmärrettävä lyhyitä ja yksinkertaisia liiketalouden alan työhön ja työturvallisuuteen liittyviä kirjallisia ja suullisia viestejä ja osattava toimia niiden mukaan
- osattava hakea tietoa vieraskielisistä esittelylehtisistä, ohjeistoista ja luetteloista
- osattava kertoa itsestään ja kuvailla elinolojaan ja liiketalouden alan työtehtäviä
- osattava kirjoittaa tavanomaisia henkilökohtaisia viestejä ja täyttää liiketalouden alan työhön liittyviä henkilötieto- ja muita lomakkeita.

3.1.3.2 VIERAS KIELI, B-KIELI, 2 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osata esittää yksinkertaisia kysymyksiä ja vastata käsiteltäessä välitöntä, konkreettista ympäristöä ja häntä itseään, kun puhe-kumppani puhuu hitaasti ja selkeästi. Hänen tulee osata pyytää tarvittaessa selvennystä. Hänen tulee osata viestiä suullisesti ja sanatonta viestintää käyttäen esimerkiksi esittäytyessään, tehdessään ostoksia ja hankkiessaan matkalippuja ja majoitusta. Hänen on ymmärrettävä muun muassa yksinkertaisia sanontoja ja lauseita sisältäviä ohjeita, mainoksia ja luetteloja, jotka liittyvät niin yksityis- kuin työelämänkin hyvin tuttuihin aiheisiin. Hänen tulee osata kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia, henkilökohtaisia viestejä, kuten kortteja, ja täyttää yksinkertaisia, standardin mukaisia työhön liittyviä ja henkilötietolomakkeita. Hänen on osattava vastaanottaa työhön liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä ja toimia tilanteen vaatimalla tavalla itsenäisesti tai toisten avustuksella.

- ▲ Keskeinen sisältö on toimiminen yksityis- ja työelämän vuorovaikutustilanteissa.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- ymmärrettävä tuttuja sanoja ja ilmauksia, jotka koskevat häntä itseään ja välitöntä työympäristöä
- ymmärrettävä esimerkiksi tutuista ilmoituksista, luetteloista ja työohjeista ilmauksia ja sanoja sekä yksinkertaisia lauseita
- pystyttävä muutamalla sanalla kertomaan itsestään ja työstään
- pystyttävä kirjoittamaan lyhyt, yksinkertainen viesti, joka liittyy tavanomaisiin liiketalouden alan työtehtäviin, sekä täyttämään henkilötietolomakkeita.

MATEMAATTIS-LUONNONTIETEELLISET OPINNOT

3.1.4 MATEMATIIKKA, 3 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osata tulevassa ammatissaan monipuolisesti soveltaa matematiikkaa ja käyttää sitä ongelmanratkaisussa. Opiskelijan on osattava sujuvasti peruslaskutoimitukset, kuten prosenttilaskenta ja yksiköiden muuntaminen, ammattiinsa liittyvissä tehtävissä. Hänen on osattava ilmaista suureiden välisiä yhteyksiä kirjainlausekkeiden avulla ja muotoilla työ- ja arkielämän ilmiöitä matemaattisiksi malleiksi, kuten yhtälöiksi, lausekkeiksi, taulukoiksi ja piirroksiksi. Opiskelijan tulee osata ratkaista matemaattisia tehtäviä yhtälöillä, päättelemällä ja kuvaajien avulla. Opiskelijan on osattava soveltaa geometriaa liiketalouden alan vaatimassa laajuudessa, esimerkiksi laskea pinta-aloja ja tilavuuksia ja käyttää mittakaavaa.

- ▲ Keskeinen sisältö on ammatissa esiintyvien matemaattisten tehtävien ratkaisu käyttäen hyväksi peruslaskutoimituksia, mallintamista ja geometriaa.

Opiskelijan on osattava käyttää laskimia ja tietokonetta tehtävien ratkaisuisissa. Hänen on osattava arvioida saatujen tulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä. Hänen on osattava itsenäisesti kerätä tietoa ja laatia tiedoista omaa alaansa koskevia tilastoja, taulukoita ja kuvaajia. Hänen on osattava lukea ja tulkita tilastoja. Opiskelijan tulee osata soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa, kuten kustannus-, verotus- ja lainalaskelmia.

- ▲ Keskeinen sisältö on tuloksen oikeellisuuden arvioiminen sekä tilastojen ja taulukoiden tekeminen ja tulkinta sekä talousmatematiikka.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan tulee osata

- laskea ammatissaan tarvittavat yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskut oikein
- laskea prosenttiosuudet ja käyttää yksiköitä oikein
- ratkaista tavallisimpia liiketalouden alalla esiintyviä matemaattisia ongelmia joko päättelemällä tai kuvaamalla ongelmat yhtälöiden avulla

- käyttää laskinta ja tietokonetta apuna liiketalouden alan keskeisten matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa
- lukea liiketalouden alaa koskevia tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä
- laskea käyttämiensä yleisimpien kappaleiden pinta-aloja ja tilavuuksia tai
- laskea materiaali- ja valmistuskustannuksia tekemilleen töille.

3.15 FYSIIKKA JA KEMIA, 2 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osata ammattinsa kannalta tärkeimmät fysiikan lainalaisuudet, esimerkiksi lämmön siirtyminen, ilman kosteus ja lämpölaajeneminen. Hänen on osattava käyttää tarvitsemiaan sähkölaitteita turvallisesti ja taloudellisesti. Hänen on osattava työskennellä ergonomisesti, ja sitä varten hänen on tunnettava ergonomiaan liittyvää fysiikkaa.

- ▲ Keskeinen sisältö on ammattitaidon saavuttamiseksi ja työkyvyn ylläpitämiseksi tarvittavan fysiikan osaaminen.

Opiskelijan on osattava työssään ottaa huomioon ympäristön ja ammatin kannalta keskeisiä kemian ilmiöitä, ja sitä varten hänen on tunnettava tavallisimpien alkuaineiden ja yhdisteiden (esimerkiksi happi, typpi, vety, hiili ja sen oksidit, tärkeimmät hapot, emäkset, suolat, hiilihydraatit, rasvat, valkuaisaineet) kemiallisia ominaisuuksia. Hänen on osattava säilyttää ja käyttää oikein sekä hävittää asianmukaisesti liiketalouden alalla tarvittavia aineita. Hänen on osattava työskentelyssään ottaa huomioon aineiden erityisominaisuudet niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta. Opiskelijan on osattava tunnistaa ja tulkita liiketalouden alalla käytettävien aineiden ja materiaalien sekä liiketalouden alan tuotteiden merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia tilanteen edellyttämällä tavalla.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan kannalta keskeisten kemiallisten ilmiöiden tunteminen ja ottaminen huomioon omassa työskentelyssä sekä liiketalouden alalla käytettävien aineiden asianmukainen käyttö, säilytys ja hävittäminen.

Opiskelijan tulee osata työssään ja yksityiselämässä toimiessaan ottaa huomioon luonnon lainalaisuudet ja toimia niiden mukaisesti ympäristöä ja energiaa säästämällä. Opiskelijan tulee osata kuvata jonkin liiketalouden alalla käytettävän/valmistettavan tuotteen elinkaari ja siihen liittyvät energian muunnokset.

▲ Keskeinen sisältö on
elinkaariajattelu ja siihen liittyvä energiatalous.

Opiskelijan on osattava tehdä havaintoja ja mittauksia liiketalouden alaan liittyvistä keskeisistä fysiikan ja kemian ilmiöistä. Hänen on osattava tulkita fysiikan ja kemian mittaustuloksia ja tehdä niistä johtopäätöksiä. Hänen tulee osata arvioida saatujen mittaustulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä. Hänen on osattava dokumentoida tulokset liiketalouden alan laatuvaatimusten mukaisesti ja esittää ne esimerkiksi taulukoina tai kuvaajina. Hänen tulee osata itsenäisesti hankkia työskentelyssään tarvittavaa tietoa eri lähteistä, suhtautua tietoon kriittisesti ja muokata sitä käytännölliseen muotoon. Hänen on osattava soveltaa fysiikan ja kemian tietojaan käyttämällä taloudellisia ja ympäristöä säästäviä työtapoja ja tekniikoita.

▲ Keskeinen sisältö on
kokeellinen työskentely ja tulosten oikeellisuuden arviointi sekä tulosten dokumentointi.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- tunnistaa ammatinsa kannalta tavallisimpiin työtehtäviin liittyvät keskeiset fysiikan ja kemian ilmiöt ja lainalaisuudet
- työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle ja käyttää turvallisesti ja taloudellisesti erilaisia laitteita, kuten sähkölaitteita
- säilyttää ja käyttää työssään tarvittavia kemikaaleja oikein ja hävittää jätteet asianmukaisesti
- tunnistaa ja tulkita liiketalouden alalla käytettävien/valmistettavien keskeisten aineiden ja materiaalien merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia merkintöjen edellyttämällä tavalla
- kuvata jonkin tuotteen elinkaari
- tehdä ohjeen mukaan harjoiteltuja mittauksia, kirjata mittaustulokset ja laatia tuloksista luettava raportti.

HUMANISTIS-YHTEISKUNNALLISET OPINNOT

3.1.6 YHTEISKUNTA-, YRITYS- JA TYÖELÄMÄTIETO, 1 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osata toimia aktiivisesti oppilaitoksessaan ja muissa opiskeluunsa liittyvissä toimintaympäristöissä, kuten toisissa oppilaitoksissa, työyhteisöissä ja ulkomaisessa opiskelijavaihdossa. Hänen tulee tuntea opiskeluunsa sekä omaan ikäkauteensa liittyvät oikeudet ja velvollisuudet sekä kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet, ymmärtää yhteiskunnallinen vastuunsa ja toimia sen mukaisesti. Hänen on osattava toimia yhteiskunnan osallistuvana jäsenenä. Lisäksi hänen on tiedettävä keskeisiltä osin EU:n toiminta ja sen vaikutus kansalaisen toimintaan.

- ▲ Keskeinen sisältö on yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä ja EU-kansalaisena toimiminen.

Opiskelijan tulee osata hoitaa omaa talouttaan ja taloudelliset velvoitensa, kuten verot. Hänen on ymmärrettävä verojen merkitys hyvinvointipalvelujen rahoituslähteenä sekä tunnettava Suomen sosiaaliturva, niin että hän osaa hakea sitä tarvitessaan. Hänen tulee ymmärtää kotitalouksien ja yritystoiminnan vaikutus työllisyyteen sekä kansantalouteen, niin että hän edistää niitä kuluttajana ja asiakaspalvelijana. Hänen tulee ymmärtää Suomen asema suhteessa muihin maihin ja ottaa toiminnassaan huomioon kestävän kehityksen periaatteet.

- ▲ Keskeinen sisältö on kotitalouksien ja yritysten toimimisen keskeinen vaikutus Suomen kansantalouteen.

Opiskelijan on osattava hakeutua aktiivisesti työmarkkinoille tai johonkin kansalaistoimintaan. Hänen on osattava työllistyäkseen esitellä osaamisensa työnantajille tai sidosryhmille ryhtyessään yrittäjäksi, jolloin hänen on osattava arvostaa ammattiaan ja ammattitaitoaan. Hänen tulee ottaa toiminnassaan huomioon, että kaikilla ihmisillä on samat kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet. Hänen tulee tuntea työmarkkinoiden toiminnan periaatteet, toimintatavat ja keskeiset sopimusmenettelyt, niin että hän osaa tehdä alansa työsopimuksen ja huolehtia oikeuksistaan ja vastuistaan työyhteisön jäsenenä. Hänen on tunnettava oikeutensa kansainvälisillä työmarkkinoilla ja osattava hakea työtä erityisesti EU-maista.

- ▲ Keskeinen sisältö on työyhteisön jäsenenä ja työmarkkinoiden menettelytapojen mukaan toimiminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- osattava toimia oppilaitoksessaan ja työssäoppimispaikoissa niiden sääntöjen mukaisesti
- osattava toimia opiskeluunsa ja omaan ikäkauteensa liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien mukaisesti
- osattava toimia yhteiskunnan jäsenenä kansalaisen perusoikeuksien ja velvollisuuksien mukaisesti
- osattava ohjattuna suunnitella omaa talouttaan ja huolehtia siihen liittyvistä velvoitteista
- tunnettava oikeutensa ja velvollisuutensa työntekijänä ja osattava hakea työtä, tehdä osaltaan työsopimus sekä noudattaa siinä sovitutuja asioita
- osattava pohtia omaa kuluttajakäyttäytymistään ja sen vaikutusta työllisyyteen ja kansantalouteen
- osattava ohjattuna etsiä tietoa EU:n päätöksenteosta ja työmarkkinoista.

TERVEYSTIETO

3.1.7a TERVEYSTIETO, 1 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osoitettava toiminnallaan ja tiedoillaan kykyä ja halua ylläpitää ja edistää terveyttä. Hänen on ymmärrettävä, mikä merkitys mielenterveydellä, ihmissuhteilla ja seksuaalisuudella on yksilön hyvinvointiin. Hänen on tiedettävä tupakoinnin ja päihteiden haittavaikutukset ja osattava ehkäistä terveyttä kuluttavia tekijöitä. Hänen on osoitettava olevansa tietoinen terveyttä edistävästä elintavoista ja tottumuksista, kuten liikunnan, ravinnon, levon, virkistykseen ja terveyden välisistä yhteyksistä.

Opiskelijan on osattava tunnistaa ammattialansa keskeiset terveyttä kuormittavat tekijät ja osattava kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään turvalliseksi ja terveelliseksi yhteistyössä muiden kanssa.

Opiskelijan on hallittava työnsä ergonomiset vaatimukset, tapaturmien ehkäiseminen ja tavallisimmat ensiaputilanteet. Hänen on osatta-

va tunnistaa työssä jaksamiseen vaikuttavia tekijöitä, tiedostaa oma jaksamisensa ja toimia jaksamista edistävällä tavalla. Hänen on osattava tarvittaessa käyttää työterveys- ja muita terveydenhuoltopalveluja sekä työpaikkaliikunnan mahdollisuuksia työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi.

- ▲ Keskeiset sisällöt ovat
terveyttä ja jaksamista ylläpitävä toiminta työssä ja vapaa-aikana sekä työperäisten riskitekijöiden ehkäiseminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- osoitettava olevansa tietoinen terveyttä edistävästä elintavoista ja tottumuksista sekä tupakoinnin ja päihteiden käytön terveyshaitoista
- osattava tunnistaa ammattialansa keskeiset kuormitustekijät ja kehittää ohjattuna työtapojaan ja työympäristöään turvalliseksi ja terveelliseksi yhteistyössä muiden kanssa
- osattava hakea apua ja ohjausta terveyden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi.

TAITO- JA TAIDEAINEET

3.1.7b LIIKUNTA, 1 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osoittaa kykyä ja halua terveellisen ja liikunnallisen elämäntavan edistämiseen. Hänen tulee osata hyödyntää liikuntaa oman terveyden, hyvinvoinnin sekä toiminta- ja työkyvyn ylläpitäjänä ja edistäjänä. Hänen on osattava laatia itselleen henkilökohtainen liikunta-ohjelma, noudattaa sitä ja seurata sen vaikutuksia omaan jaksamiseensa. Hänen on osoitettava ymmärtävänsä liikunnan ja rentoutumisen vaikutus terveyteen ja toiminta- ja työkykyyn.

Opiskelijan tulee osata hankkia monipuolisen liikunnan avulla fyysistä kuntoa edistäviä ja mielihyvää tuottavia kokemuksia erilaisissa ympäristöissä kaikkina vuodenaikoina. Hänen tulee ottaa vastuuta omasta liikunnallisesta toiminnastaan sekä noudattaa sopimuksia ja sovitutja aikatauluja. Hänen tulee toimia ”reilun pelin hengessä”, ottaa toiset huomioon ja auttaa heitä liikunta- ja muissa vuorovaikutustilanteissa.

- ▲ Keskeinen sisältö on oman henkilökohtaisen liikuntaohjelman laatiminen ja toteuttaminen sekä liikunnan eri muotojen harjoittaminen erilaisissa ympäristöissä ja eri vuodenaikoina.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- osattava ohjattuna laatia itselleen henkilökohtainen liikuntaohjelma sekä osattava noudattaa ja seurata sitä
- osattava ohjattuna hankkia fyysistä kuntoaan edistäviä ja mielihyvää tuottavia kokemuksia kaikkina vuodenaikoina
- noudatettava liikunnallisessa toiminnassaan sopimuksia ja aikatauluja tai sovittava muutoksista sekä osallistuttava aktiivisesti sovituihin liikuntatilanteisiin.

3.1.8 TAIDE JA KULTTUURI, 1 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee osallistua aktiivisesti taide- ja kulttuuriharrastuksiin ja uudistaa oman koulu yhteisönsä kulttuuria esimerkiksi osallistumalla yhteisön esteettisen, visuaalisen ja auditiivisen ilmeen kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Hänen tulee ymmärtää taiteen merkitys omassa elämässään ja tuntea sen ilmenemismuotoja monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Hänen on osattava myös hankkia ja käsitellä median välittämää tietoa.

- ▲ Keskeinen sisältö on osallistuminen paikkakunnan tai koulu yhteisön taide-elämään ja kulttuuritapahtumiin.

Opiskelijan on osattava hyödyntää liiketalouden alan perinteitä ammattialansa tehtävissä ja arvostettava niitä. Hänen on osattava ottaa huomioon omassa toiminnassaan asiakkaan kulttuuriin liittyviä arvoja, jolloin hänen tulee olla tietoinen, että taide ilmenee eri kulttuureissa erilaisena.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan perinteeseen tutustuminen ja sen hyödyntäminen.

Opiskelijan tulee osata tehdä omien ajatuksiensa ja mielikuviansa avulla jokin taiteen tai taiteiden tuotos, jolloin hänen tulee osata edetä tiedon hankinnasta ja ideoinnista valmiiseen tuotokseen. Hänen on osattava

ottaa huomioon materiaalien valinnassa ja työskentelyssään ekologisen kestävyuden vaatimuksia. Hänen on osattava arvioida omaa ja muiden työskentelyä ja tuotoksia ja käyttää saamaansa palautetta työskentelynsä kehittämiseen. Opiskelijan on osattava tunnistaa työ- ja elinympäristönsä esteettisiä ominaisuuksia ja osattava arvioida niiden vaikutuksia elämän laatuun.

- ▲ Keskeinen sisältö on oman tuotoksen tekeminen ja ympäristötietoisuus.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- osallistua paikkakuntansa taide- ja kulttuuritapahtumiin
- ohjattuna osallistua viihtyisän ja toimivan kouluyhteisön ja työympäristön kehittämiseen
- ohjattuna hankkia tuotoksiaan varten median välittämää tietoa ja arvioida sitä
- omassa toiminnassaan ottaa huomioon työn tai palvelutilanteen kannalta keskeisiä asiakkaan kulttuuriin liittyviä arvoja
- ottaa työskennellessään huomioon energian ja luonnonvarojen säästäminen mm. materiaalien valinnassa
- ohjattuna luoda itselleen ja ammattialalleen sopivimmalla tavalla käsin tai muita tapoja käyttäen jokin omia ajatuksiaan, tunteitaan ja mielikuviaan ilmaiseva tuote.

3.1.B Valinnaiset opinnot

3.1.9 PAKOLLISTEN OPINTOJEN VALINNAISET LISÄOPINNOT

Valinnaisina opintoina voidaan valita kohdan 3.1.A opintojen lisäopintoja. Oppilaitos määrittää näiden opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arvioinnin.

3.1.10 YMPÄRISTÖTIETO, 4 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava toimia kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden puolesta, ja hänen tulee osata tehdä eettisesti ja taloudellisesti kestäviä valintoja sekä kansalaisena että ammattihenkilönä, jolloin hänen tulee tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyys ja ymmärtää ihmisen toiminnan yhteydet ympäristöön ja luonnon tasapainoon paikallisesti ja maailmanlaajuisesti. Hänen tulee ymmärtää luonnonvarojen käyttöönoton ja jalostamisen, hyödykkeiden kuluttamisen sekä jätteiden ja päästöjen keskinäiset yhteydet ja osata punnita niitä luonnon ja ympäristön suojelun kannalta.

Opiskelijan tulee arvostaa ympäristöään ja ottaa huomioon, että ihmisillä on oikeus terveelliseen ympäristöön, niin että hän osaa arvioida oman toimintansa ja kulutustottumustensa vaikutuksia ympäristön tilaan ja pyrkii muuttamaan kulutus- ja tuotantotapoja sekä vaikuttamaan aktiivisesti kuluttajana edistääkseen ympäristökuormitusta vähentävää tuotekehittelyä. Hänen on tunnettava alansa ympäristöriskit ja osattava käyttää ympäristönsuojelun keinoja niiden minimoimiseksi.

Opiskelijan tulee arkielämässä ja ammatissa toimiessaan tiedostaa ympäristökysymysten monimutkaisuus ja ristiriitaisuus ja osata ratkaista tehdessään ottaa huomioon erilaisia näkökulmia. Opiskelijan on osattava etsiä ympäristöä koskevaa tietoa ja arvioida omien kulutusvalintojensa suoria ja välillisiä ympäristövaikutuksia.

Opiskelijan tulee arvostaa elinympäristöään ja kulttuuriperinnettä. Hänen on osattava huolehtia asuin- ja työympäristöjen toimivuudesta, esteettisyydestä, viihtyisyydestä ja terveellisyydestä. Hänen tulee suhtautua vastuullisesti visuaaliseen ja auditiiviseen kulttuuriympäristöön ja kansalliseen kulttuuriperintöön. Hänen tulee toimia oppilaitoksessa kestävästä kehityksestä edistävänä. Hänen on osattava vaikuttaa lähiympäristönsä kehittämiseen.

▲ Keskeinen sisältö on

luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, ekologinen kuluttaminen ja toimiminen kestävästä kehityksestä edistämällä.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- käyttää Suomen luontoa virkistytymiseen ja hyödyntää sen antimia luontoa kunnioittaen
- tehdä ohjattuna kestäviä valintoja kuluttajana ja ammatissa
- ottaa huomioon työhönsä liittyvät ympäristöriskit
- toimia vastuullisesti yksittäisissä tilanteissa sekä osattava kysyä tarvittaessa neuvoa
- noudattaa työpaikan ympäristömääräyksiä oman työnsä kannalta
- pitää koulu-, työ- ja asuinympäristönsä siistinä ja puhtaana
- pohtia markkinoinnin vaikutuksia omaan kulutuskäyttäytymiseensä ja arvioida omaa kulutustaan kestäväen kehityksen näkökulmasta
- ohjattuna etsiä eri lähteistä ammattiin liittyvää ympäristötietoa ja soveltaa sitä omassa työssään.

3.1.11 TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIikka, 4 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintäteknikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä sekä osallistuvana yhteiskunnan jäsenenä. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea, tallentaa ja kopioida niitä ja lähettää niitä sähköpostina. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, piirto- ja tietokantaohjelmaa sekä liittää tekstiin taulukoita ja kuvia. Hänen on osattava käyttää monipuolisesti tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun. Hänen tulee osata hyödyntää tietotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja yhteistyöhön verkostojen avulla. Opiskelijan on osattava käyttää erilaisia hakupalveluita, suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi. Hänen on osattava käyttää tiedon välittämiseen erilaisia tietoliikennepalveluja.

- ▲ Keskeinen sisältö on tietotekniikan, erilaisten tietolähteiden ja tietoliikennevälineiden käyttäminen omalla ammattialalla ja yksityiselämässä.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- käyttää yhtä tekstinkäsittelyohjelmaa
- hakea, tallentaa ja kopioida tiedostoja
- esim. internetistä etsiä tarvitsemaansa tietoa
- käyttää sähköpostia
- käyttää ohjattuna tietoliikennepalveluja.

3.1.12 ETIIKKA, 4 OV**Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso**

Opiskelijan tulee osata hankkia tietoa oman alansa eettisistä kysymyksistä sekä arvioida omaan elämäänsä, ihmissuhteisiin, yhteiskuntaan, ympäristöön, työelämään, yritystoimintaan ja ammatteihin liittyviä arvoja ja eettisiä ongelmia. Hänen tulee osata arvioida arvojen, normien, hyveiden ja katsomusten merkitystä omassa elämässään ja ihmisten välisissä suhteissa. Hänen on osattava keskustella eettisistä ja katsomuksellisista kysymyksistä, käsitellä niitä ja esittää niistä perusteltuja näkemyksiä. Hänen tulee osata keskustella työelämään ja liiketalouden alaan liittyvistä eettisistä ongelmatilanteista.

- ▲ Keskeinen sisältö on etiikkaan, elämäntaitoon ja ammatti- ja yhteiskuntaetiikkaan liittyvien kysymysten pohdinta opiskelijan elämän kannalta.

Opiskelijan on osattava tehdä eettisesti perusteltuja arvovalintoja ja arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestäväen kehityksen kannalta. Hänen on osattava ratkaista sekä itsenäisesti että yhdessä toisten kanssa arvo- ja normiristiriitoja eettisesti hyväksyttävällä tavalla, erityisesti liiketalouden alan työelämän kysymyksissä. Hänen on osattava toimia vastuullisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla ristiriitatilanteissa ja oltava halukas osallistumaan oman alansa arvo- ja eettisten periaatteiden kehittämiseen.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan arvo- ja normiristiriitojen ratkaiseminen ja vastuullinen ja eettinen toiminta ristiriitatilanteissa.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- ohjattuna pohtia omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyviä arvoja sekä eettisiä ja elämäntarkoituksellisia kysymyksiä
- perustella omia arvovalintojaan
- ratkaista työyhteisön jäsenten kanssa liiketalouden alaan liittyviä arvo- ja normistiriitoja eettisesti kestäväällä tavalla
- toimia ohjattuna vastuullisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla myös ammattiinsa liittyvissä ristiriitatilanteissa
- ohjattuna etsiä tietoa alansa eettisistä kysymyksistä.

3.1.13 KULTTUURIEN TUNTEMUS, 4 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava toimia eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Tähän kuuluvat esimerkiksi tutustuminen, tervehtiminen, vieraiden vastaanottaminen, fyysinen reviiiri, sopivuuden rajat keskusteltaessa sekä miesten ja naisten erilaiset roolit, pukeutumiseen ja käyttäytymiseen liittyvät ohjeet ja myös kirjoittamattomat säännöt ja menettelytavat.

- ▲ Keskeinen sisältö on käyttäytyminen ja pukeutuminen eri tilanteissa sekä työtovereiden, asiakkaiden ja vieraiden kohtaaminen.

Opiskelijan on tunnistettava liiketalouden alalla vallitsevia eri kulttuurien välisiä eroja työpaikkakäyttäytymisessä, -hierarkiassa ja työhön liittyvässä suhdetoiminnassa ja pystyttävä käyttäytymään asiallisesti tavallisissa työpaikalla esiin tulevissa tilanteissa, varsinkin asiakaspalvelussa.

- ▲ Keskeinen sisältö on organisaatioympäristön ja tehtävän mukaan joustava käyttäytyminen.

Opiskelijan on osattava esittää toisten kulttuurien edustajille maansa kulttuuripiirteitä, kuten keskeistä historiaa, nähtävyyksiä, taiteita, urheilusaavutuksia ja viihdettä, sekä tarkemmin oman alansa taitoja, työtapoja ja innovaatioita.

- ▲ Keskeinen sisältö on tavallisimpien kulttuuripiirteiden tunnistaminen, tunteminen ja esitleminen.

Opiskelijan tulee osata suhteuttaa kotiseutunsa ja maansa merkittäviä tapahtumia ja aikakausia naapurimaiden ja maailman historiaan. Hänen on osattava pohtia eri maiden tulkintoja historiallisista tapahtumista. Hänen on osattava vertailla maansa ja Euroopan keskeisiä kulttuuri-virtauksia ja -vaikuttajia.

- ▲ Keskeinen sisältö on Suomen ja lähimaiden keskeisen kulttuurihistorian ja nykytilanteen tunteminen ja vertaileminen.

Opiskelijan tulee tuntea liiketalouden alan saavutuksia muissa maissa.

- ▲ Keskeinen sisältö on liiketalouden alan merkittävimpien saavutusten tunteminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- ohjattuna etsiä tietoa eroista ihmisten päivittäisessä toiminnassa Suomessa ja joissakin muissa maissa
- kohdata myös ulkomaalaiset työtoverit, asiakkaat ja vieraat ilman suuria kulttuurikonflikteja
- kertoa ulkomaalaisille vieraille keskeisiä asioita Suomesta ja työstään
- etsiä tietoa ja kertoa liiketalouden alasta jossakin toisessa maassa tai tunnistaa liiketalouden alan palvelujen ja tuotteiden piirteitä eri maissa
- hakea ohjattuna tietoa vieraista maista ja niiden kulttuureista.

3.1.14 PSYKOLOGIA, 4 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan tulee pystyä tiedostamaan oma oppimistyylinsä ja kehittämään omaa oppimistaan perehdyttyään oppimisen perusmekanismeihin. Hänen tulee pystyä tavallisissa työelämän tilanteissa selittämään ja ymmärtämään sekä omaa että muiden ihmisten toimintaa soveltaen psykologian perustietoa ihmisen ajattelusta, havainnoimisesta, persoonallisuudenpiirteistä, tunteista ja muista käyttäytymistä säätelevistä mekanismeista. Hänen on osattava psykologian tiedon avulla tiedostaa omia ja toisten tunteita ja asenteita sekä osattava työelämässä hallita tunteitaan ja asenteitaan tilanteen vaatimalla tavalla. Hänen tulee osata käyttää psykologian tietoa itsetuntemuksensa ja minäkuvansa kehittämiseen.

- ▲ Keskeinen sisältö on ihmisen toiminnan selittäminen ja ymmärtäminen kognitiivisen psykologian ja persoonallisuuspsykologian avulla ja oppimisen ja itsetuntemuksen kehittyminen.

Opiskelijan tulee selviytyä erilaisissa asiakaspalvelu- ja ryhmätyötilanteissa perehtymällä ryhmän ja tiimin toiminnassa vaikuttaviin psykologisiin tekijöihin. Hänen tulee perehtyä työpaikan ihmissuhteiden dynamiikkaan, ja hänen on osattava toimia työpaikan eri rooleissa yhteistyökykyisesti. Hänen on kyettävä toimimaan erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössään. Hänen tulee osata tunnistaa erilaisia johtamistapoja ja työkuluttuureja sekä osata toimia niiden mukaan.

- ▲ Keskeinen sisältö on työpaikan ihmissuhde- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen sekä toiminnan selittäminen ja ymmärtäminen sosiaali- ja organisaatio-psykologian avulla.

Opiskelijan tulee perehtyä motivaation vaikutukseen ihmisen tavoitteelliseen toimintaan työssä ja vapaa-aikana, niin että hän osaa sen avulla selittää ja arvioida omaa suoriutumistaan sekä parantaa suorituskykyään. Hänen on ymmärrettävä työhön sitoutumisen ja ryhmään samastumisen vaikutus työsuorituksiin ja työssä viihtymiseen sekä pyrittävä ottamaan se huomioon omassa toiminnassaan.

- ▲ Keskeinen sisältö on motivaatio, samastuminen ja sitoutuminen sekä niiden vaikutus omiin ja toisten työsuorituksiin.

Opiskelijan tulee osata aktiivisesti vaikuttaa työyhteisön hyvinvointiin perehdyttyään psyykkiseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttaviin keskeisiin psyykkisiin tekijöihin ja toiminnan säätelymekanismeihin. Hänen tulee tiedostaa omaan jaksamiseen ja stressinhallintaan vaikuttavia psyykkisiä tekijöitä, ja hänen on osattava vaikuttaa niihin jaksamistaan edistävästi. Hänen tulee perehtyä ihmisten psyykkisiin ongelmiin, kriiseihin ja mielenterveyshäiriöihin niin, että hän osaa tarvittaessa hakea niihin apua.

- ▲ Keskeinen sisältö on psyykkisen työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja avun hakeminen psyykkisiin ongelmiin.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- tiedettävä oppimistapahtumaan vaikuttavia keskeisiä tekijöitä ja osattava ohjattuna arvioida omaa oppimistaan
- osattava selittää psykologian avulla ihmisen toimintaa tavallisissa työelämän tilanteissa sekä omaa toimintaansa arki- ja työelämän tilanteissa
- osattava soveltaa psykologian keskeisintä tietoa toimiessaan työpaikan tavanomaisissa asiakaspalvelu- ja vuorovaikutustilanteissa
- osattava ottaa huomioon motivaation, samastumisen ja sitoutumisen merkitys omaan suoriutumiseensa
- osattava pohtia omia mahdollisuuksiaan edistää psyykkistä työ- ja toimintakykyään.

3.1.15 YRITYSTOIMINTA, 4 OV**Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso**

Opiskelijan on osattava kehittää ja arvioida erilaisia liikeideoita ja valita niistä opiskeluunsa liittyvä liikeidea sekä kehittää sitä ja suojata se. Hänen on pystyttävä ilmaisemaan liikeideansa visuaalisesti ja kirjallisesti sekä ideoimaan ja tuottamaan sen pohjalta tuotteita ja palveluja. Hänen tulee ottaa tuotekehityksessä huomioon kestävä kehitys vaatimus. Opiskelijan tulee pystyä asettamaan liikeidealleen taloudellisia tavoitteita.

- ▲ Keskeinen sisältö on liikeidean ja tuotteen kehittäminen.

Opiskelijan on osattava punnita oman yrityksen perustamisen vaihtoehtoja sekä yrittäjäksi ryhtymisen vaikutuksia työuraansa ja yksityiselämäänsä. Hänen tulee hallita tavallisimpien yritysmuotojen perusominaisuudet ja erot sekä niihin liittyvät vastuut ja verotus, niin että hän hallitsee yrityksen perustamiseen liittyvän menettelyn ja alan yrittämisen erityispiirteet. Hänen on osattava laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat ja muuttaa yritysmuotoa yrityksen eri vaiheissa.

- ▲ Keskeinen sisältö on yrityksen perustaminen.

Opiskelijan tulee osata palvella asiakaslähtöisesti sekä yrityksen sisäisiä että ulkoisia asiakkaita. Hänen on osattava soveltaa myynnin aikaansaamiseksi ja asiakaskontakteissaan tarvekeskeistä lähestymistapaa. Hänen on osattava toimia niin, että asiakkaat ovat tyytyväisiä, mikä mahdollistaa yritystoiminnan menestymisen ja jatkuvuuden. Hänen tulee osata ottaa huomioon asiakassuhteissa tuotevastuu ja kuluttajan oikeudet.

▲ Keskeinen sisältö on asiakaspalvelu ja myynti.

Opiskelijan tulee osata hahmottaa markkinoinnin kokonaisuus tuotteen tai palvelun elinkaaren eri vaiheissa. Hänen on osattava selvittää markkinointiin vaikuttavia sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä. Hänen on osattava määrittää tuotteille tai palveluille oikeat kohderyhmät ja keskittää markkinointisuunnittelunsa näihin. Hänen on osattava käyttää tiedonhankintaan eri kanavia ja hyödyntää tilastoja ja tiedostoja. Näiden pohjalta opiskelijan tulee osata suunnitella opintoyrityksensä markkinointia ja päättää hinnoista, tuotteista, saatavuudesta ja markkinointiviestinnästä. Päätöksiä tehdessään hänen on osattava toimia asiakaslähtöisesti ja tavoitella pitkäkestoisia asiakassuhteita.

▲ Keskeinen sisältö on yrityksen ja tuotteen markkinointi.

Opiskelijan on osattava toimia eettisten arvojen mukaisesti yritystoiminnassaan. Hänen on osattava suunnitella opintoyrityksensä toiminnan laajuus ja tarvittavat resurssit sekä rahoitus. Hänen on osattava budjetoida toimintansa ja seurata yrityksensä menestymistä. Opiskelijan on osattava laskea opintoyrityksensä tuotot ja kustannukset ja hinnoitella opintoyrityksensä tuote tai palvelu sekä ottaa huomioon alennusten vaikutus kannattavuuteen. Niiden pohjalta hänen on osattava laatia tuloslaskelma ja tase ja analysoida toimintansa muutostarpeita. Opiskelijan on osattava laskea liiketalouden alan muut tärkeimmät tunnusluvut. Hänen tulee tietää, mistä vertailulukuja on saatavissa, ja osata käyttää niitä toimintansa suunnittelussa. Hänen on kyettävä opintoyrityksessään riskien ottoon ja hallintaan. Opiskelijan on osattava liikeideansa alaan kuuluvat palkanlaskun periaatteet ja kustannusvaikutukset. Hänen on osattava laatia palkanmaksuun liittyvät ilmoitukset verottajalle ja vakuutusyhtiölle.

▲ Keskeinen sisältö on yrityksen talouden seuraaminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on

- oltava oma-aloitteinen ja osattava arvioida mahdollisuuksiaan ammatinharjoittajana
- osattava tutussa ryhmässä etsiä tietoa alansa pk-yrityksistä ja kehitellä koulutuksen aikana tekemiensä tuotteiden tai palvelujen pohjalta pienimuotoisia liike-ideoita
- osattava asettaa yritykselleen taloudellisia tavoitteita
- osattava markkinoida tuotettaan tai palveluaan lähiympäristössä ja palvella asiakkaita
- osattava hinnoitella tuote tai palvelu kannattavasti ja laskea toimintansa tuotot ja kustannukset
- osattava etsiä tietoa alansa yritystoimintaan liittyvistä eettisistä kysymyksistä ja pohtia ohjattuna omaa toimintaansa.

3.2 AMMATILLISTEN OPINTOJEN JA TYÖSSÄOPPIMISEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI**3.2. A Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot****3.2.1 LIIKETALOUS JA HALLINTO, 40 OV****Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso**

Opiskelijan on osattava laatia pienen yrityksen liiketoimintasuunnitelma, jolloin hänen on ymmärrettävä yritystoiminnan ja yrittäjyyden merkitys yhteiskunnalle ja hahmotettava yritys kokonaisuutena sekä osana toimivaa kansantaloutta. Hänen on osattava toimia markkinoinnin (myynti, asiakaspalvelu), taloushallinnon ja toimistopalvelun perustehtävissä sekä yrityksessä että julkisen sektorin organisaatioissa. Hänen on osattava suhteuttaa oma työnsä osaksi yrityksen tai yhteisön perustoimintoja ja liiketoimintaprosessia. Opiskelijan tulee osata seurata talouden, kansantalouden ja toimialan kehitystä oman yritystoiminnan menestymisen kannalta.

Opiskelijan tulee osata yhdistää oma toimintansa yrityksen logistiikkaprosessin etenemiseen aina ensimmäisestä asiakaskontaktista siihen, kun asiakkaan suoritus tulee kassaan. Opiskelijan on osattava toimia työsuhdetta koskevia normeja noudattaen, jolloin hänen on hahmotettava oma asemansa organisaatiossa sekä osattava henkilöstön työsuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. Opiskelijan tulee osata toimia yrittäjämäisesti, taloudellisesti, oma-aloitteisesti ja vastuuntun-

toisesti sekä kehittää omaa työtään ja yhteistoimintaa työyhteisön jäsenten kanssa. Opiskelijan on osattava yrityksen eri toimintoihin liittyvä perussanasto toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä, jotta hän osaa esim. esitellä yritystään ja työtään, palvella ja myydä sekä käsitellä asiakirjoja.

Opiskelijan tulee osata hoitaa erilaisia asiakaspalvelutehtäviä menestyksellisesti, jolloin hänen on hallittava markkinoinnin kokonaisuus ja tunnettava yrityksen ulkoiset ja sisäiset asiakkaat. Opiskelijan on osattava myydä ja neuvotella myynti- ja ostotilanteissa. Hänen on osattava soveltaa tavaroita ja palveluja koskevia määräyksiä, esimerkiksi kuluttajasuojalakia, sekä osattava selvittää tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia. Hänen tulee osata toimia työssään ja kuluttajana tuotantoa, työllisyyttä ja kansantaloutta edistävästi. Hänen tulee osata asiakaspalvelutilanteissa tarvittavat laskutoimitukset.

Opiskelijan on osattava seurata sijoittumisalansa kilpailutilannetta ja hyödyntää hankkimiaan tietoja markkinoinnissa. Hänen on osattava seurata EU-maiden, Suomen lähialueiden tai muiden yhteistyömaiden yhteiskunnallista ja varsinkin taloudellista kehitystä ja ottaa huomioon ne työssään.

Opiskelijan on osattava valita pienelle yritykselle sopiva yritysmuoto ja pystyttävä keskustelemaan asiantuntijan kanssa valinnasta esim. yrityksen perustamistilanteessa, jolloin hänen on tunnettava eri yritysmuodot sekä niiden valintakriteerit. Hänen on osattava kytkeä talousasioiden suunnittelu ja seuranta yrityksen toimintaprosesseihin. Hänen on osattava käsitellä kuukausittain toistuvat tositteet tietotekniikkaa hyödyntäen ja laatia pienen yrityksen tilinpäätös poistot ja varaston muutos huomioiden.

Opiskelijan tulee osata laskea kauppaliikkeen tavaralle arvonlisäverollinen hinta katetavoitteiden mukaisesti. Opiskelijan tulee osata hoitaa pienen yrityksen kotimaan laskutusta ja reskontraa.

Opiskelijan tulee osata laskea pienen yrityksen palkat palkanlaskentaohjelmaa käyttäen sekä usein esiintyvät laskenta- ja tilitystehtävät, jolloin hänen on osattava soveltaa näihin tehtäviin liittyviä keskeisiä normeja ja säännöksiä.

Opiskelijan tulee osata laatia pienen yrityksen tulos- ja kassabudjetti ja sitä varten selvittää yrityksen rahanlähteet ja rahan käyttö. Lisäksi hänen on tunnettava yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyvät yleiset periaatteet. Opiskelijan on osattava arvioida yrityksen verotettavan tulon vaikutus yrityksen omistajan verojen määrään.

Opiskelijan on osattava käyttää toimistotekniikkaa ja työvälineohjelmia itsenäisesti. Hänen on osattava tuottaa ja muokata selkeitä, standardinmukaisia asiakirjoja ja toimia työssään sekä suullisesti että kirjallisesti hyvällä äidinkielellä.

Opiskelijan tulee osata hoitaa sisäisten ja ulkoisten asiakkaiden tarvitsema tiedonhankinta käyttämällä tietokantoja, tilastoja ja muita tietolähteitä. Hänen on osattava muokata, välittää sekä tallentaa ja arkistoida tietoa noudattamalla tietoturvaohjeita ja muita asiakirjoihin liittyviä oikeudellisia määräyksiä.

Opiskelijan on osattava huolehtia työympäristönsä viihtyvyydestä ja ergonomiasta sekä toimia työkykyään edistävällä tavalla. Hänen on osattava toimia työssään ympäristövastuullisesti.

Opiskelijan on työtehtävissään osattava arvioida ja kehittää omaa osaamistaan, työkäytäntöjään ja omaa työympäristöään ennakkoluulottomasti ja rohkeasti kehittääkseen ammattitaitoaan sekä pysyäksään fyysisesti ja psyykkisesti työkykyisenä työn ja yhteiskunnan muuttuessa. Hänen on myös osattava toimia työyhteisöissä muiden kanssa työyhteisön tavoitteiden mukaisesti.

▲ **Keskeiset sisällöt ovat**

liiketoimintasuunnitelman teko, asiakaspalvelu ja markkinointi, taloushallinnon tehtävien hoito sekä toimistopalvelut.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- työskennellä tutuissa asiakaspalvelutehtävissä ja työyhteisöissä soveltaen niissä keskeistä tuotteita ja palveluja sekä sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä
- suorittaa keskeiset laskutoimitukset esim. prosentti ja korkolaskut
- toimia työyhteisön jäsenenä
- kuvailla kansantalouden yhteydet yrityksen toimintaan, esimerkiksi kilpailuun ja kysyntään liittyen
- toimia yritystoiminnan kannalta keskeisten viranomaisten kanssa
- hinnoitella kauppaliikkeen tavarat ohjeiden mukaisesti
- avustaa laskutuksessa, laskujen käsittelyssä sekä reskontran hoitamisessa
- avustaa palkanlaskennan perustehtävissä, kuten kuukausipalkoissa, pidityksissä ja tilityksissä
- kirjata tositteista pienen yrityksen toistuvat liiketapahtumat
- avustaa tulos- ja kassabudjetin sekä budjettivertailun laatimisessa
- käyttää tietokoneohjelmistoja työssään tietokoneen A-ajokorttia vastaavalla tavalla
- tuottaa ohjeiden mukaisesti lähetyskelpoisia ja standardinmukaisia yleisimpiä asiakirjoja äidinkielellä
- arkistoida ja säilyttää tietoja ohjeiden mukaisesti huomioiden mm. tietoturvan perusveloitteet, kuten varmuuskopioinnin ja virustorjunnan työssään.

3.2.B Koulutusohjelmittain eriytyvät ammatilliset opinnot

ASIAKASPALVELUN JA MARKKINOINNIN KOULUTUSOHJELMA

3.2.2 ASIAKASMARKKINOINTI, 20 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava toimia asiakaslähtöisesti, jolloin hänen on osattava ottaa asiakkaiden tarpeet, vaatimukset ja toiveet huomioon markkinoinnin suunnittelussa. Hänen on osattava ylläpitää asiakassuhteita, ja siten laatia asiakasrekistereitä, joita hyväksikäyttäen hän osaa suunnitella asiakassuhteen ylläpitoon tähtääviä toimia.

Hänen on osattava arvioida yrityksen kilpailutilannetta ja soveltaa kilpailukeinoja eri tilanteissa, jolloin hänen on tunnettava yrityksen kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö ja kansantalouden toimintaperiaatteet. Hänen on osattava esitellä ja myydä työhönsä liittyviä tuotteita ja hahmottaa niiden tuotekehitys. Hänen on osattava toimia työssään kustannustietoisesti ja hänen on osattava hinnoitella tuotteet kannattavasti ja kilpailutilanteen mukaan, jolloin hänen on osattava ottaa huomioon rahoitus ja rahoitusjärjestelyt. Opiskelijan on osattava huolehtia tilaamisista ja toimituksista kannattavasti ja asiakastyytyväisyydestä huolehtien. Hänen tulee osata osallistua markkinoinnin ja oman työnsä kehittämiseen, ja hänen on osattava toimia alan eettisten periaatteiden mukaisesti.

- ▲ Keskeiset sisällöt ovat asiakasryhmien muodostaminen, kilpailukeinojen soveltaminen, tuotetuntemus ja tuotekehitys, hinnoittelu sekä toimituksista, tilaamisesta ja jakelutien järjestämisestä huolehtiminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- selvittää asiakkaan tarpeet ja toiveet ja toimia niiden mukaisesti
- esitellä yrityksen keskeiset tuotteet
- hinnoitella tuote ohjeen mukaisesti
- tehdä usein toistuvat tilaukset.

3.2.3 MARKKINOINTIViestintä, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava suunnitella ja toteuttaa markkinointiviestintää, kuten myyntityötä, verkkokauppaa, mainontaa ja tiedottamista yrityksensä ja yhteisönsä markkinointitavoitteiden mukaisesti. Hänen on osattava käyttää sähköisen viestinnän välineitä ja osallistua markkinoinnin tietojärjestelmien, kuten verkkokaupan suunnitteluun. Hänen on osattava toimia myynti- ja ostotapahtumiin liittyvissä toimistotehtävissä ja kehittää niitä. Opiskelijan on osattava neuvotella myynti- ja ostotilanteissa sekä laatia ja esittää omaan työhönsä liittyviä raportteja ja tilannekatsauksia. Hänen on osattava toimia ammattiinsa liittyvissä vuorovaikutustilanteissa myös toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä sekä tehdä yhteistyötä eri maista ja kulttuureista tulevien kanssa. Hänen on osattava käyttää uusimpia sähköisen viestinnän välineitä. Opiskelijan on omalla asiantuntijuusalueellaan osattava toimia ammatinharjoittajana tai yrittäjänä.

- ▲ Keskeinen sisältö on myynti, mainonta, tiedottaminen ja niiden kehittäminen sekä tietojenkäsittelyn hyödyntäminen näissä tehtävissä.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

- Opiskelijan on osattava
- toteuttaa markkinointiviestintää tavanomaisin keinoin
 - toteuttaa pienimuotoista mainontaa ja tiedottamista ja osattava myydä tavanomaisissa tilanteissa
 - selviytyä tutuista tilanteista myös toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä
 - käyttää työssään ohjattuna tietojenkäsittelyä.

3.2.4 MARKKINOINNIN SUUNNITTELU, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava kokonaisvaltaisesti suunnitella pienen yrityksen markkinointia. Hänen on osattava toimia työssään kustannustietoisesti ja osallistua budjettiin. Hänen on osattava hankkia markkinoinnin suunnittelun kannalta keskeistä tietoa eri lähteistä markkinointitutkimuksen menetelmillä sekä arvioida tiedon luotettavuutta.

Hänen on osattava soveltaa työssään markkinoinnin keskeistä lainsäädäntöä. Hänen on osattava hyödyntää tietojenkäsittelyä sekä tiedonhankinnassa että suunnittelussa.

- ▲ Keskeiset sisällöt ovat tiedon hankinta ja käyttö, markkinoinnin suunnittelu sekä markkinointibudjetin laadinta.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- ohjattuna hankkia tietoa ja tehdä markkinointisuunnitelma kustannustietoisesti.

INFORMAATIO- JA KIRJASTOPALVELUJEN KOULUTUSOHJELMA

3.2.5 INFORMAATIO- JA KIRJASTOALAN PALVELUTOIMINTA, 15 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava toimia yleisten, tieteellisten, yritys- ja erikoiskirjastojen tehtävissä laadukkaasti, jolloin hänen tulee hahmottaa tiedon merkitys sivistyksen, harrastuksen, kansalaisvalmiuksien, kansainvälisyyden ja kilpailukyvyn kehittäjänä. Opiskelijan on osattava soveltaa informaatio- ja kirjastoalaa koskevia säädöksiä ja normeja sekä julkisuus-, tietosuoja- ja tekijänoikeuslainsäädäntöä omassa työssään. Hänen on osattava toimia alan kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa sekä tietoyhteiskunnassa tapahtuvissa muutoksissa.

Opiskelijan on osattava hoitaa informaatio- ja kirjastoalan asiakaspalvelutehtäviä, kuten lainaus-, palautus-, varaus- ja uusintatehtäviä, sekä suorittaa niihin liittyvät maksu- ja korvaustoiminnot. Opiskelijan on osattava vastaanottaa uusia asiakkaita ja asiakasryhmiä sekä neuvoa ja opastaa heitä kirjaston käyttöön ja palveluihin liittyvissä kysymyksissä hyvällä suomen kielellä ja toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.

Opiskelijan on osattava toimia erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa empaattisesti ja tasa-arvoisesti asiakkaan tarpeet ja taustat huomioon ottaen. Opiskelijan on osattava yksin tai ryhmässä suunnitella ja toteuttaa kirjaston tiloissa tapahtuvaa kirjallisuuden esittely- ja näyttelytoimintaa ja muita oheistoimintoja. Hänen on osattava markkinoida ja tiedottaa näistä palveluista nykyaikaista viestintätekniikkaa käyttäen. Hänen tulee työskennellä asiakaspalvelussa asiantuntevasti, aktiivisesti, luovasti ja eettisesti itsensä ja työympäristönsä arvostusta lisäten.

▲ Keskeinen sisältö on asiakaspalvelu.

Opiskelijan tulee osata huolehtia palveluympäristön siisteydestä, viihtyisyydestä ja toimivuudesta. Hänen on osattava suorittaa erilaisiin luokitus- ja hyllyjärjestelmiin perustuvaa kokoelmien järjestämistä ja kehittämistä. Hänen on osattava kirjastoaineiston käsittelyyn, huoltoon ja säilytykseen liittyvät toimenpiteet, kuten palautetun aineiston tarkistaminen, aineiston korjaaminen ja sidotus ja poistaminen siten, että aineistot kestävät mahdollisimman kauan ja hyväkuntoisina asiakkaiden käytettävissä.

▲ Keskeinen sisältö on aineiston järjestäminen ja huolto.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- suorittaa kirjasto- ja tietopalvelujen lainaustoimiston toistuvat asiakaspalvelun lainaus-, palautus-, varaus- ja uusintatoimenpiteet
- tarkistaa palautetun aineiston kunto
- hoitaa myöhästyneen tai tuhoutuneen aineiston käsittelyyn kuuluvat maksu- ja korvaustoiminnot
- neuvoa ja opastaa asiakkaita ymmärrettävästi kirjaston käyttöön liittyvissä kysymyksissä myös toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä
- suorittaa ohjeiden mukaisesti kirjaston markkinointiin ja tiedotukseen sekä näyttelyihin liittyviä käytännön toimenpiteitä
- suorittaa erilaisiin luokitus- ja hyllyjärjestelmiin perustuvaa kokoelmien järjestämistä
- suorittaa kirjasto- ja informaatioaineiston käsittelyyn, huoltoon ja säilytykseen liittyvät toimenpiteitä
- soveltaa työssään kirjastojen toimintaa ohjaavaa kirjasto-, julkisuus- ja tietosuoja-asioita sekä tekijänoikeuslainsäädäntöä pääpiirteissään.

3.2.6 AINEISTON HANKINTA JA TIEDONTALLENNUS, 15 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on tarvittaessa osattava osallistua aineiston hankintaprosessiin, jolloin hänen on oltava perehtynyt valintakriteereihin ja käyttäjien tiedontarpeisiin omassa kirjastossaan. Opiskelijan on osattava tilata kirjastoaineistoa eri tiedontuottajilta kirjaston hankintaohjeiden ja voimassa olevien sopimus- ja lisenssimääräysten mukaisesti. Hänen on osattava suorittaa myös tilauksen tekemiseen liittyvät bibliografiset ja muut tarkistukset. Opiskelijan on tunnettava vapaakappale-, vaihto- ja lahjoitustoimintaa osatakseen työskennellä myös tieteellisten ja erikoiskirjastojen hankinnassa. Opiskelijan on osattava viedä aineistoa ja sijoitusta koskevat tiedot atk-rekisteriin sekä valmistaa aineisto käyttökuntoon. Opiskelijan on osattava suorittaa uutuushankinnan lisäksi täydennyshankintaa. Hänen on osattava oma-aloitteisesti poistaa huonokuntoista aineistoa annettujen ohjeiden mukaisesti sekä suorittaa poistoihin liittyvät muutokset kirjaston luetteloissa.

- ▲ Keskeinen sisältö on hankintatyö.

Opiskelijan on osattava suorittaa tiedontallennukseen liittyvät toimenpiteet, jolloin hänen on osattava luokitella, indeksoida ja luetteloida aineistoa kirjaston ja sen käyttämän järjestelmän edellyttämällä tasolla.

- ▲ Keskeinen sisältö on tiedontallennus.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

- Opiskelijan on osattava
- tunnistaa käyttäjien tiedontarpeita sekä hyödyntää aineiston hankinta sidosryhmiä sopimustoimintaa ja tekijänoikeussäädöksiä noudattaen
 - tilata kirjastoaineistoa eri tiedontuottajilta kirjaston hankintaohjeiden mukaisesti
 - suorittaa tilauksen tekemiseen liittyvät bibliografiset ja muut tarkistukset ohjeiden mukaisesti
 - valmistaa aineistoa käyttökuntoon
 - poistaa huonokuntoista aineistoa annettujen ohjeiden mukaisesti ja suorittaa poistoihin liittyvät muutokset kirjaston luetteloissa
 - luokitella, indeksoida ja luetteloida aineistoa saamiaan ohjeita noudattaen
 - suorittaa tiedontallennusta kirjaston käyttämällä tietojärjestelmällä.

3.2.7 TIEDONHANKINTA JA TIETOPALVELU, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava avustaa asiakkaita etsimään ja hankkimaan tietoa. Hänen on osattava opastaa asiakasta tiedonhankinnassa, jolloin hänen on osattava käyttää sekä manuaalisia että atk-pohjaisia tiedonlähteitä. Hänen on osattava arvioida löydettyä tietoa ja sen saatavuutta yhteistyöverkkojen avulla, jolloin hänen on osattava myös kaukopalveluun liittyvät käytännön tehtävät. Opiskelijan on osattava opastaa asiakasta internetin hyötykäyttöön ja sieltä löytyvän tiedon arviointiin. Hänen on osattava hakea tietoa myös englannin kielellä.

Opiskelijan on vaativien ja laajojen tiedonhakujen yhteydessä osattava ohjata asiakasta käyttämään kirjaston neuvonta- ja tietopalveluja. Hänen on osattava suorittaa jäljenne-, lehtikierto-, kirjallisuus- ja uutuspalveluja, jolloin hänen on hahmotettava yrityskirjastojen ja muiden erikoiskirjastojen tietopalvelujen toimintamuodot.

Opiskelijan on osattava suunnitella ja toteuttaa ryhmän jäsenenä käyttäjäkoulutusta ja tiedonhankinnan opetusta erilaisille asiakasryhmille.

- ▲ Keskeinen sisältö on tiedonhankinta ja tietopalvelu.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- opastaa asiakasta löytämään tietoa kirjaston kokoelmista
- etsiä tietoa keskeisistä tiedonlähteistä kuten kirjallisuudesta ja tietokannoista sekä opastaa asiakasta tiedonlähteiden itsenäiskäytössä
- suorittaa kaukopalveluun liittyvät toistuvat käytännön tehtävät
- ohjata asiakasta vaativien ja laajojen tiedonhakujen yhteydessä käyttämään neuvonta- ja tietopalveluja.

TALOUSHALLINNON KOULUTUSOHJELMA

3.2.8 TALOUDELLISEN TIEDON TUOTTAMINEN, 25 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava hoitaa itsenäisesti pienen yrityksen tai yhteisön kirjanpito sekä laatia tilinpäätös nykyaikaista tietotekniikkaa hyödyntäen. Osatakseen nämä tehtävät opiskelijan tulee tuntea ja osata soveltaa keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia, osakeyhtiölakia, arvonalisäverolakia ja muita verolakeja. Opiskelijan on osattava laskea yrityksen toiminnan aiheuttaman verotettavan tulon määrä ja selvittää tämän perusteella yritystoiminnan aiheuttamat veroseuraamukset eri yritysmuodoissa. Lisäksi hänen on osattava tehdä yritystoiminnan veroilmoitus.

Opiskelijan on osattava käyttää erilaisia tietolähteitä, tiedonhankintamenetelmiä ja asiantuntijapalveluita varsinkin säännösten muuttuessa sekä erilaisissa ongelmatilanteissa.

Opiskelijan on osattava hoitaa itsenäisesti palkkahallinnon keskeiset tehtävät ja viranomaisyhteydet. Hänen on osattava hoitaa palkkoihin liittyvät tilitykset sekä viranomaisten vaatimat tilastot.

Opiskelijan osattava toimia asiantuntijuusalueellaan ammatinharjoittajana tai yrittäjänä.

- ▲ Keskeinen sisältö on kirjanpidon ja tilinpäätöksen tekeminen ja palkkojen laskeminen.

Opiskelijan on osattava laskea tilinpäätöksestä keskeisiä tunnuslukuja sekä niiden perusteella arvioida yrityksen tai yhteisön toimintaa. Hänen on osattava antaa havainnollista ja ymmärrettävää tietoa yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilasta sisäisille ja ulkoisille asiakkaille sekä neuvotella heidän kanssaan. Tämän vuoksi opiskelijan on osattava viestintä, asiakaspalvelu, markkinointi ja vuorovaikutus omassa työssään. Hänen on osattava työskennellä oma-aloitteisesti, itsenäisesti ja tulostavoitteisesti ja taloushallinnon eettisten normien mukaisesti vastuullisesti ja luotettavasti. Opiskelijan on osattava käyttää tilinpäätökseen liittyviä keskeisiä termejä, ja hänen on tultava toimeen taloushallintoon liittyvissä asiakaspalvelutilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.

- ▲ Keskeinen sisältö on yrityksen toiminnan ja taloudellisen tilan arviointi ja raportointi.

Opiskelijan on osattava hoitaa yrityksen tai yhteisön taloushallinnon kaikki keskeiset tehtävät, kuten varastonvalvonta, tilausten käsittely, las-

kutus, myynti- ja ostoreskontrat, palkanlaskenta ja kirjanpito taloushallinnon tietojärjestelmää hyödyntäen. Järjestelmän avulla hänen on osattava tuottaa erilaisia taloushallintoon liittyviä raportteja päätöksenteon tueksi. Taloushallinnon tehtäviä hoitaessaan opiskelijan on osattava käyttää hyväksi tietoteknisiä menetelmiä, kuten lomakkeiden hakua ja täydentämistä eri toimijoiden tietokannoista. Tämän vuoksi opiskelijan on osattava käyttää mm. internetiä.

- ▲ Keskeinen sisältö on taloushallinnon tietojärjestelmien hyödyntäminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- hoitaa pienen yrityksen kirjanpito voimassa olevien säännösten mukaisesti ja avustaa tilinpäätöksen laatimisessa
- laskea pienen yrityksen verotettava tulo
- tilinpäätöksen keskeiset termit toisella kotimaisella ja yhdellä vieralla kielellä
- laskea keskeisimmät yrityksen taloudellista asemaa kuvaavat tunnusluvut sekä raportoida niistä kirjallisesti
- hoitaa taloushallinnon perustehtäviä, kuten kotimaan laskutus ja myyntireskontra ohjeiden mukaisesti
- käyttää taloushallinnon integroitua kokonaisjärjestelmää ohjeiden mukaisesti
- avustaa palkkahallinnon tehtävissä ja hoitaa palkkoihin liittyvät kuukausittaiset tilitykset
- käyttää asiantuntija-apua ongelmatilanteissa.

3.2.9 YRITYKSEN TALouden SUUNNITTELU JA SEURANTA, 15 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava laskea pienessä yrityksessä aiheutuvat suoritekohtaiset kustannukset ja tämän perusteella hinnoitella pienen valmistustoimintaa harjoittavan yrityksen tuote kannattavasti. Hänen tulee osata laatia sen keskeiset budjetit, kuten osto- ja myyntibudjetit, rahoitusbudjetti, tulosbudjetti ja tase-ennuste, sekä seurantaraportteja annettujen ohjeiden mukaisesti. Opiskelijan on osattava tuottaa näiden pohjalta päätöksenteon tueksi erilaisia vaihtoehtolaskelmia, esim. hinnoittelu- ja investointilaskelmia, yleisimpiä laskentamenetelmiä ja taulukkolaskennan tavanomaisia toimintoja, kuten funktioita ja kaavioita hyödyntäen.

- ▲ Keskeinen sisältö on budjettien laatiminen ja seuranta sekä vaihtoehtolaskelmien laatiminen.

Opiskelijan tulee osata arvioida rahoitusvaihtoehtojen kustannuksia ja sopivuutta eri tilanteisiin, jolloin hänen on tunnettava yleisimmät rahoitusmuodot ja niihin liittyvät riskit. Hänen on osattava hoitaa pienen yrityksen rahoitussuunnittelua annettujen tavoitteiden mukaan. Hänen on osattava hoitaa velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyvät keskeiset, toistuvat tehtävät. Opiskelijan on osattava hoitaa yrityksen tai yhteisön saatavien perintää voimassa olevan lainsäädännön ja annettujen tavoitteiden mukaan.

- ▲ Keskeiset sisällöt ovat rahoitussuunnittelu, velka- ja vakuusjärjestelyiden sekä perintätehtävien hoitaminen.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- budjetoinnin perusteet siten, että hän kykenee osallistumaan budjettien laadintaan ja seurantaraporttien tuottamiseen
- avustaa erilaisten vaihtoehtolaskelmien laadinnassa
- käyttää laskelmissa taulukkolaskentaohjelmaa
- osallistua pienen yrityksen rahoitussuunnitteluun
- avustaa velka- ja vakuusjärjestelyjen hoitamisessa
- hoitaa yrityksen saatavien perintää ohjeiden mukaan.

TOIMISTOPALVELUN JA TIETOHALLINNON KOULUTUSOHJELMA

3.2.10 TIETOHALLINTO, 15 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava käsitellä työhönsä liittyvää informaatiota, jolloin hänen on osattava hahmottaa oma toimintansa osaksi organisaation toimintaa ja sen vuorovaikutussuhteita. Hänen on osattava itsenäisesti, asiakaslähtöisesti ja tehokkaasti hoitaa tiedonhankintaa, arkistointia, muokkausta ja tietojen soveltamista myös erityistilanteissa organisaatiota palvelevalla tavalla. Hänen on osattava tuottaa sekä suullisesti että kirjallisesti omaan työhönsä liittyvää tietoa, kuten raportteja, tilastoja ja tilannekatsauksia sekä hoitaa toimialansa tehtäviä myös toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä. Hänen on osattava arvioida hankimansa tiedon luotettavuutta ja oikeellisuutta.

Opiskelijan on osattava kehittää työtään tietoturva ja tietosuojalainsäädäntö huomioon ottaen. Hänen tulee osata käyttää sujuvasti organisaation tietojärjestelmiä, kuten taloushallinnon tietojärjestelmää ja logistista järjestelmää, jolloin hänen on ymmärrettävä niiden vaikutus organisaation toimintaan. Hänen tulee osata kehittää ja suunnitella tietohallintoa sekä ylläpitää ja täydentää tietojärjestelmiä käyttäjän kannalta. Hänen on osattava työskennellä projekteissa esimerkiksi verkkokaupan kehittämiseksi organisaatiossa.

- ▲ Keskeinen sisältö on informaation käsittely organisaatiossa sekä asiakaspalvelu.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- hankkia ja muokata organisaation tarvitsemaa tietoa annettujen ohjeiden mukaan
- käyttää ainakin yhtä tietojärjestelmää
- esittää suullisesti ja kirjallisesti työhönsä liittyviä tuttuja asioita
- osallistua ryhmän jäsenenä organisaation tietojärjestelmien kehittämiseen.

3.2.11 TOIMISTOPALVELUT JA OHJELMISTON KÄYTÖN TUKI, 25 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava vastata organisaationsa toimistotehtävien kehittämisestä. Opiskelijan on osattava käyttää tietojenkäsittelyn mahdollisuuksia eri organisaatioissa tietovirtojen käsittelyssä. Opiskelijan on osattava tietokoneen AB-ajokorttia vastaavilla taidoilla toimisto-ohjelmistojen käyttö ja pystyä soveltamaan taitojaan tehokkaasti organisaation tarpeisiin. Hänen tulee osata työvälineohjelmien yhteiskäyttö sekä työtehtäviinsä liittyvän sisäisen ja ulkoisen verkon käyttö. Hänen tulee osata laatia myös pienimuotoisia julkaisuja, kuten esitteitä ja www-sivustoja organisaation tarpeisiin ottaen huomioon tekijänoikeus. Hänen on osattava toimia omalla asiantuntijuusalueellaan ammatinharjoittajana.

Opiskelijan on osattava itsenäisesti asentaa ja ylläpitää työasemaa, oheislaitteita ja ohjelmistoja ja hänen on osattava toimia organisaation tietoturvasuunnitelman mukaisesti. Opiskelijan on osattava tehdä organisaation tarvitsemat laitteistojen ja ohjelmistojen hankinnat. Hänen on osattava laatia tarjouspyyntöjä, vertailla eri vaihtoehtoja ja tehdä han-

kintaehdotus organisaation näkökulmasta sekä toimia voimassa olevien sopimus- ja lisenssimääräysten mukaisesti. Opiskelijan on osattava opastaa ohjelmiston käytössä ja tavanomaisissa ongelmatilanteissa. Hänen on osattava ratkaista yleisempiä tietoteknisiä ongelmia hyödyntämällä erilaisia tietolähteitä myös englannin kielellä. Hänen on osattava seurata tietotekniikan kansainvälistä kehitystä ja hyödyntää sitä työssään.

- ▲ Keskeiset sisällöt ovat toimistopalvelut ja ohjelmiston käytön tuki.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- laatia asiakirjapohjia mallin mukaisesti
- käyttää organisaation vaatimusten mukaisia asiakirjapohjia
- valita toimisto-ohjelmia tavallisimpiin toimistotehtäviin ohjatusti
- laatia pienimuotoisia julkaisuja annettujen ohjeitten mukaisesti
- suorittaa ohjelmistojen perusasennukset ja päivitykset ohjeen mukaan
- tehdä laitteisto- ja ohjelmistovertailuja ohjatusti annetuilla kriteereillä
- laatia lyhyt kirjallinen ohje tutusta aiheesta
- opastaa tutussa aiheessa
- tulkita kirjoitettua englannin kieltä apuneuvojen avulla sekä toimia sisällön edellyttämällä tavalla.

3.2.C Valinnaiset opinnot

3.2.12 MUUT VALINNAISET OPINNOT, 10 OV

Koulutuksen järjestäjän hyväksymässä opetussuunnitelmassa ammatillisiin opintoihin tulee sisältyä valinnaisina opintoina pakollisten opintojen lisäksi työelämän alueellisten tai paikallisten tarpeiden mukaisia opintoja, muita ammatillisia opintoja syventäviä tai laajentavia opintoja, yhteisiä opintoja tai lukio-opintoja.

3.3 VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI

Opiskelijan tulee sisällyttää opintoihinsa 10 opintoviikkoa vapaasti valittavia opintoja, joiden tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja arvioinnista tulee tehdä opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Vapaasti valittavat opinnot voivat olla oman koulutusalan tai muiden alojen ammatillisia tai yhteisiä opintoja, jatko-opintoihin tai ylioppilastutkinnon suorittamiseen valmentavia opintoja, työkokemusta tai ohjattuja harrastuksia, jotka tukevat koulutuksen yleisiä ja ammatillisia tavoitteita sekä opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

3.4 OPINTO-OHJAUKSEN TAVOITTEET

Opinto-ohjausta tulee sisällyttää vähintään 1,5 opintoviikkoa opiskelijan opintoihin. Näiden opintojen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään, suunnitella opintonsa ja sitoutua opiskeluun, jolloin hänen on tiedettävä tutkintoon sisältyvät opinnot ja valinnaisuus. Opiskelijan tulee osata seurata opintosuoritusten kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnittelulle. Hänen tulee osata hakea tukea mahdollisissa opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa sekä työtä tai opiskelupaikkaa myös ulkomailta.

3.5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA ARVIOINTI

Opintoihin sisältyy opinnäytetyö, jonka laajuus on vähintään kaksi opintoviikkoa. Opiskelijan on osattava laatia opinnäytetyö, joka voi olla joko opintoja kokoava tai tutkinnon jonkin osa-alueen erityisosaamista osoittava tehtäväkokonaisuus, kuten kirjallinen työ, multimedia- tai hypermediatyö, selvitys, projektityö tai tuote, ja joka toteuttaa tutkinnon tavoitteita.

Opiskelijan on osattava suunnitella opinnäytetyönsä oman kiinnostuksensa ja ammatillisen suuntautumisensa mukaisesti. Opinnäytetyötä tehdessään hänen on osattava työskennellä omatoimisesti, johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti. Hänen on osattava etsiä opinnäytetyössä tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautua tietoon kriittisesti. Hänen on osattava yhdistellä tutkinnon eri osa-alueiden osaamista ja käyttää tarkoituksenmukaisia työskentelymenetelmiä. Hänen on osattava itsenäisesti ratkaista opinnäytetyöhönsä liittyviä ongelmia ja arvioida opinnäytetyön etenemistä ja sen tuloksia. Hänen on osattava esitellä opinnäytetyönsä kirjallisesti ja suullisesti.

Arviointi, tyydyttävä (T1)

Opiskelijan on osattava

- laatia ohjatusti opintoja kokoava tai tutkinnon jonkin osa-alueen tehtäväkokonaisuus
- suunnitella ohjatusti opinnäytetyönsä
- hankkia ohjatusti tietoa keskeisistä lähteistä
- valita ohjatusti tarkoituksenmukaiset työskentelymenetelmät opinnäytetyöhönsä
- pyytää tarvittaessa apua opinnäytetyön laadinnassa esiintyvien ongelmien ratkaisemiseen
- arvioida ohjatusti opinnäytetyönsä etenemistä ja sopia poikkeamista
- arvioida opinnäytetyönsä onnistumista
- esitellä opinnäytetyönsä ymmärrettävästi kirjallisesti tai suullisesti.

4

OPISKELIJAN ARVIOINTI

4.1 ARVIOINNIN TEHTÄVÄT JA TOTEUTTAMINEN

1. ARVIOINNIN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98, 25 §) on säädetty, arvioinnin tulee tukea opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä ja kasvua ammatti-ihmisenä. Arvioinnin on perustuttava opiskelijan omaan itsearviointiin sekä opiskelijan, opettajien ja työssäoppimisen ajalla työpaikkakouluttajien kanssa käytyyn arviointikeskusteluun.

Arvioinnin tulee opiskelijan ohjauksen lisäksi tuottaa tietoa opiskelijoiden osaamisesta opettajille, työnantajille ja jatko-opintoihin pyrkimistä varten.

2. ARVIOINNIN TOTEUTTAMINEN

Sen lisäksi, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 10 §, 11 §) on säädetty, opiskelijan arvioinnin tulee olla laadullista eli opiskelijan osaamista on verrattava opintokokonaisuuksien tavoitteisiin ja niiden pohjalta laadittuihin arvioinnin kriteereihin. Opintojaksojen arvioinnilla tulee tukea opiskelijaa opintokokonaisuuksien tavoitteiden saavuttamiseksi. Opintokokonaisuuden arvosanaa annettaessa on painotettava loppuvaiheen osaamista. Osaaminen tulee todentaa näytöillä. Opintojaksojen arviointituloksia ei voida mekaanisesti laskea yhteen eikä jakaa tai painottaa.

Arviointimenetelmät tulee valita siten, että ne mittaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelumenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Koska opiskelijat osaavat ilmaista osaamisensa eri tavoin, heillä on oltava mahdollisuus näyttää osaamisensa muutenkin kuin kirjallisesti. Erityisesti vamman, sairauden ja niihin rinnastettavien oppimisvaikeuksien, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriön, ollessa kyseessä on käytettävä kullekin opiskelijalle parhaiten soveltuvaa arviointimenetelmää.

Kaikille opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville on tiedotettava ennen opintojen alkamista arvioinnin periaatteista ja niiden so-

veltamisesta, kuten arvioinnin tehtävistä, arvioinnin kohteista, arvosanan muodostumisesta, arvosana-asteikosta ja vaatimustasoista, arvosanan uusimisesta ja opintojen etenemisen edellyttävistä opinnoista, työssäoppimisen arvioinnista, arvioinnin oikaisemisesta, hyväksiluetuttujen opintojen arvioinnista, arvosanojen dokumentoinnista sekä opintokortin ja tutkintotodistuksen sisällöstä.

3. ARVOSANAN ANTAMINEN

Sen lisäksi, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 10 §) on säädetty, arvosanat on annettava kaikista opetussuunnitelman perusteiden mukaisista opintokokonaisuuksista, myös ammatillisiin opintoihin kuuluvista muista valinnaisista opinnoista.

Kun opiskelija on opiskellut lain 630/98, 12 §:n mukaisesti, kyseisten opintojen kohdalle merkitään tutkintotodistukseen viite ja alalaitaan merkintä: toteutettu lain 630/98, 12 §:n mukaisesti.

Mikäli yhteisiä opintoja on lisäksi opiskeltu vapaasti valittavien opintojen yhteydessä, ne voidaan yhdistää yhteisten opintojen arviointiin. Tällöin yhteisten opintojen laajuus ylittää 20 ov. Vapaasti valittavien opintojen yhteyteen tulee maininta opinnoista ja alaviite: ”Suoritettu yhteisten opintojen yhteydessä”.

Valtioneuvoston päättämistä yhteisistä opinnoista (20 ov) on annettava erilliset arvosanat. Ammatillisiin opintokokonaisuuksiin sisältyvät yhteiset opinnot on arvioitava ammatillisten opintokokonaisuuksien osana. Opiskelijalle annettavassa opintokortissa nämä opinnot on eriteltävä hyväksilukemista ja jatko-opintoja varten.

Opintokokonaisuuden osa on voitava hyväksyä suoritetuksi tai lukea hyväksi myös ilman arvosanaa. Tällöin on varmistettava, että opiskelijalle pystytään antamaan opintokokonaisuudesta arvosana tutkintotodistukseen. Opinnäytetyö on arvioitava niiden opintokokonaisuuksien osana, joihin se sisältyy. Opinnäytetyöstä on annettava myös erillinen arvosana, ja se on merkittävä tutkintotodistukseen.

Työssäoppimisen aikana osoitettu osaaminen on arvioitava niiden ammatillisten opintokokonaisuuksien osana, joihin työssäoppiminen sisältyy. Tutkintotodistukseen on merkittävä erikseen näkyviin työssäoppimisen laajuus, mutta erillistä arvosanaa ei merkitä.

4. HYVÄKSILUKEMINEN

Sen lisäksi, mitä laissa ja asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98, 30 §, A 811/98, 13 §) on säädetty, tulee opintojen hyväksilukemisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa. Siirryttäessä tutkinnosta toiseen tai lukiosta toisen asteen ammatilliseen

koulutukseen on luettava hyväksi vähintään suoritettut yhteiset opinnot ja vapaasti valittavat opinnot.

Kesätyö ja ennalta hankittu työkokemus tulee hyväksilukea, mikäli näin hankittu osaaminen todetaan opetussuunnitelman tavoitteiden mukaiseksi.

Oppilaitoksessa on verrattava, että opinnot ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään opetussuunnitelman mukaisia. Tarvittaessa on todettava osaamisen vastaavuus erilaisilla näytöillä. Hyväksilukemista on edistettävä kehittämällä erilaisia sitä helpottavia arviointimuotoja.

Kun opiskelijan hyväksiluettavat aikaisemmat opinnot tai toisessa oppilaitoksessa samanaikaisesti suoritettut opinnot korvaavat koko opintokokonaisuuden, arvosana on siirrettävä todistukseen. Jos arvosanaasteikko eroaa, on käytettävä luvussa 4.3 olevaa arvosanojen muuntokaavaa. Todistukseen on lisättävä viitteeksi arvioinnin antaneen oppilaitoksen nimi. Jos muualla suoritetuista opinnoista ei ole arvosanaa, tulee järjestää erillinen arviointi.

5. OPINTOJEN UUSIMINEN

Opintojen uusimisesta on voimassa, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 12 §) on säädetty.

6. ARVIOINNIN UUSIMINEN JA OIKAISU

Arvioinnin uusimisesta ja oikaisemisesta on voimassa, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 479/2003, 44 a §) on säädetty.

4.2 ARVIOINNIN KOHTEET JA ARVIOINTIKRITEERIT

Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit on johdettava opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteissa esitetystä tavoitteista. Arvioinnin on kohdistuttava yhteisiin painotuksiin ja kaikille aloille yhteiseen ydinosaamiseen, työmenetelmien, välineiden, materiaalin ja työprosessin, työturvallisuuden sekä työn perustana olevan tiedon hallintaan.

Oppilaitoksessa tulee määritellä opintokokonaisuuksien arviointikriteerit seuraavassa määriteltyjen tyydyttävän, hyvän ja kiitettävän osaamisen tasojen pohjalta.

Tyydyttävä:

Opiskelijan on pystyttävä työllistymään tutkintoa vastaavalle ammattialalle ja koulutusohjelman mukaisiin tehtäviin joistakin työtaitojen ja tiedollisen osaamisen puutteista huolimatta. Opiskelijan on osattava

käyttää tavallisimpia työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja sekä osattava liiketalouden alan perustehtävät. Opiskelijan on osattava toimia tutussa ympäristössä ja tutuissa vuorovaikutustilanteissa. Hänen on osattava käyttää omaksumiaan taitoja ja työn perustana olevaa tietoa harjoitelluissa, usein toistuvissa tilanteissa. Hänen on osattava ohjattuna etsiä työhönsä liittyvää tietoa sekä esittää se ymmärrettävästi suullisesti tai kirjallisesti. Hänen tulee tehdä annetut tehtävät ja osata arvioida itseään ja työnsä onnistumista. Hänen tulee noudattaa työaikoja, työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita sekä neuvotella poikkeamista.

Hyvä:

Opiskelijan on osattava käyttää liiketalouden alan työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja. Hänen on osattava alansa keskeiset työtehtävät. Opiskelijan on osattava toimia erilaisissa tilanteissa ja ryhmässä sekä käyttää omaksumiaan taitoja ja työn perustana olevaa tietoa uusissa tilanteissa. Hänen on osattava luokitella, vertailla ja jäsentää hankkimaansa tietoa sekä muokata sitä käyttökelpoiseksi. Opiskelijan on osattava hahmottaa työnsä kokonaisuutena. Hänen on osattava ottaa huomioon työpaikkansa erityistarpeita. Opiskelijan on osattava soveltaa sääntöjä ja ohjeita erilaisissa tilanteissa ja noudattaa työturvallisuusohjeita. Opiskelijan on tehtävä annetut tehtävät omatoimisesti ja arvioitava itseään ja työtään monipuolisesti. Hänen on osattava arvioida tiedon oikeellisuutta ja luotettavuutta.

Kiitettävä:

Opiskelijan on osattava tietoisesti valita työhönsä sopivimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit ja käyttää menetelmiä ja välineitä oikein. Hänen on osattava arvioida ja kehittää työskentelytapojaan. Hänen on osattava toimia aktiivisesti ja kannustavasti erilaisissa tilanteissa, ryhmissä ja eri sidosryhmien kanssa. Hänen on osattava löytää uusia ratkaisuja ja osata ratkaista ristiriitatilanteita. Opiskelijan on osattava tehdä omatoimisesti muitakin kuin annettuja tehtäviä. Hänen on osattava kehittää omaa työtään, työympäristöään sekä työturvallisuutta. Hänen on osattava kehittää ja arvioida itseään monipuolisesti voidakseen toimia muuttuvissa oloissa. Opiskelijan on osattava arvioida hankkimansa tiedon oikeellisuutta ja luotettavuutta. Hänen on osattava luokitella, vertailla ja jäsentää hankkimaansa tietoa sekä muokata sitä käyttökelpoiseksi ja tehdä johtopäätöksiä. Hänen on osattava asettaa asioita tärkeysjärjestykseen, tehdä suunnitelmia ja pohtia erilaisten vaihtoehtojen vaikutuksia, niin että hän osaa valita niistä kulloinkin sopivimman. Opiskelijan on osattava toiminnassaan ottaa huomioon työpaikan erityistarpeita. Hänen on osattava hahmottaa työnsä osaksi työpaikkansa ja sen koko toimintaympäristön toimintaa.

4.3 ARVOSANA-ASTEIKKO JA ARVOSANOJEN MUUNTAMINEN

1. ARVOSANA-ASTEIKKO

Arvosana-asteikosta on voimassa, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 10 §) on säädetty.

2. ARVOSANOJEN MUUNTAMINEN

Opiskelijaa tulee arvioida sen oppilaitoksen arviointikäytännön mukaan, missä hän kulloinkin suorittaa opintokokonaisuuksia tai sen osia. Jos eri oppilaitosten arvosana-asteikot eroavat toisistaan, hyväksilukevan oppilaitoksen on muunnettava arvosanat ja määriteltävä vastaavuus opiskelijan eduksi. Arvosanat tulee muuntaa seuraavasti:

Lukion arvosana-asteikko (5–10)		Ammatillisen oppilaitoksen arvosana-asteikko (1–5)		Asteikko (1–3)
erinomainen	10	kiitettävä	5	3
kiitettävä	9	kiitettävä	5	3
hyvä	8	hyvä	4	2
tydyttävä	7	hyvä	3	2
kohtalainen	6	tydyttävä	2	1
välttävä	5	tydyttävä	1	1

4.4 NÄYTÖT

Näyttöjä koskevat määräykset annetaan erikseen.

4.5 TODISTUKSET

1. TUTKINTOTODISTUS

Tutkintotodistus on virallinen asiakirja, jonka sisällössä tulee noudattaa opetussuunnitelmien perusteita. Tutkintotodistuksen antamisesta on voimassa, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 13 §) on säädetty.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan järjestetyssä oppisopimus-koulutuksessa tutkintotodistus on annettava, kun opiskelija on suorittanut hyväksytysti tutkintoon kuuluvat opinnot.

Opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesti suoritettussa tutkintotodistuksessa tulee olla seuraavaa:

- todistuksen myöntävän koulutuksen järjestäjän ja/tai oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritettun tutkinnon nimi ja laajuus 120 ov/3 vuotta
- suoritettun koulutusohjelman nimi
- tutkintonimike
- suoritettut opinnot, niiden laajuudet ja arvosanat
- opintoviikkoihin sisältynyt opinnäytetyö, sen laajuus, nimi ja arvosana
- opintoihin sisältynyt työssäoppiminen ja sen laajuus sekä työssäoppimisen toimialue tai laajat tehtävät ilmaistuna enintään kahdella rivillä
- päiväys ja allekirjoitukset
- leima.

Kääntöpuolelle tai lisälehdelle

- todistuksen myöntävän koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen yhteystiedot
- koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen nimi, ellei edellä mainittu
- opetusministeriön myöntämä koulutuksen järjestämislupa
- lainsäädäntö, johon koulutus perustuu
- maininta, että koulutus on toteutettu Opetushallituksen päättämien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti
- maininta, että tutkinto on opetusministeriön hyväksymä
- pohjakoulutusvaatimus ja tutkinnon kansallinen taso
- tutkinnon EY:n luokituksen taso
- tutkinnon tuottama jatko-opintokelpoisuus
- tutkinnon laajuuden, opintovuoden ja opintoviikon määritelmä
- arvosana-asteikko
- ammattien harjoittamisesta johtuvat erityissäännökset (ei koske liiketalouden perustutkintoa).

2. TODISTUS

Sen lisäksi, mitä todistuksen antamisesta on asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 13 §) säädetty, opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Siihen merkitään arvosanojen lisäksi myös sellaisiin opintokokonaisuuksiin osallistuminen, joista opiskelija ei ole saanut vielä arvosanaa. Todistukseen kirjataan lisäksi, mitä suorituksia tutkintotodistuksen saaminen opiskelijalta edellyttää.

3. EROTODISTUS

Erotodistuksen antamisesta on voimassa, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 13 §) on säädetty.

4.6 ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA

Opiskelijan arvioinnissa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin muutoinkin. Kun opetussuunnitelman tavoitteita on mukautettu lain 630/98, 20 § perusteella, siitä on tehtävä merkintä todistukseen. Opiskelijan tulee saada tutkintotodistus, vaikka tutkinnon tavoitteita olisikin mukautettu. Mukautetuista tavoitteista on tehtävä alaviitemerkintä tutkintotodistukseen. Arviointi on suoritettava mukautettuihin tavoitteisiin suhteutettuna, jolloin tavoitteille on laadittava arviointikriteerit. Arvosana-asteikon on oltava sama kuin yleensä käytössä oleva. Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen tavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen.

Jos opinnot jäävät olennaisilta osin puutteellisiksi, on tutkintotodistuksen sijasta annettava todistus suoritetuista opinnoista. Sen liitteenä tulee antaa selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa.

4.7 MAAHANMUUTTAJIEN ARVIOINTI

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ja muiden eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden oppimistulokset tulee arvioida samalla tavalla kuin muidenkin opiskelijoiden. Tietoja ja taitoja tulee arvioida sellaisilla menetelmillä, että kielitaidon mahdollinen puutteellisuus ei vaikuta arvostamaan heikentävästi.

Jos suomi tai ruotsi ei ole opiskelijan äidinkieli, on hänen opintojaan arvioitava suomi/ruotsi toisena kielenä -tavoitteiden mukaisesti myös siinä tapauksessa, ettei hänelle ole erikseen järjestetty suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta. Mikäli opettaja ja opiskelija yhdessä arvioivat opiskelijan suomen/ruotsin kielen taidon äidinkielen tasoiseksi, osaaminen tulee arvioida äidinkieli, suomen/ruotsin kieli -tavoitteiden mukaan. Tutkintotodistukseen on merkittävä, kumman tavoitteiden mukaisesti suorituksia on arvioitu, kuitenkin asteikolla 1–5.

Jos opiskelija ei ole opiskellut ruotsia/suomea toisena kotimaisena kielenä, todistukseen on merkittävä, mitä kieltä hän on sen tilalla opiskellut.

5

MUUT MÄÄRÄYKSET

5.1 OPINTO-OHJAUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Opinto-ohjausta tulee sisältyä tutkintoon vähintään 1,5 opintoviikkoa. Lisäksi jokaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta opintojensa ohella riittävästi. Oppilaitoksen tulee huolehtia erityisesti niiden opiskelijoiden ohjauksesta, joilla on opiskeluvaikeuksia (esimerkiksi lukihäiriö), poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.

Opinto-ohjaus tulee toteuttaa siten, että opiskelija

- saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana
- saa tietoa ja kokemusta työelämästä, yrittäjyydestä ja ammateista
- tutustuu ja saa mahdollisuuden kansainvälisiin kontakteihin, opiskeluun ja työhön
- saa tukea opiskeluunsa ja elämäänsä mahdollisesti liittyvissä ongelmissa.

Ammatilliseen koulutukseen valituille opiskelijoille tulee antaa tietoa suoritettavista tutkinnoista, niiden opintojen muodostumisesta ja sisällöistä sekä opinnoista, joita he tarpeidensa mukaan voivat valita muista oppilaitoksista. Opiskelijoita tulee tukea valintojen tekemisessä. Opiskelijoille on laadittava heidän valintojensa mukaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia tehtäessä on otettava erityisesti huomioon ne opiskelijat, joilla on perusopetuksen aikana tai ammatillisen koulutuksen alkaessa opiskeluun tai elämiseen liittyviä vaikeuksia.

Koko henkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen, mutta päävastuu sen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla. Opinto-ohjauksen onnistumiseksi tulee tehdä oppilaitoksen sisäistä asiantuntijayhteistyötä, yhteistyötä opiskelijoiden ja heidän kotiensa kanssa, eri oppilaitosten välillä sekä oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Ammatillisten oppilaitosten tulee kehittää ura- ja rekrytointipalveluaan yhteistyössä työvoimatoimistojen ja elinkeinoelämän kanssa sekä edistää opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä.

Sen lisäksi, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/98, 5 §) on säädetty, tulee noudattaa työssäoppimisessa seuraavaa:

Työssäoppimisen tulee olla tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua. Työssäoppimisjaksojen tulee olla ammatinhallinnan kannalta riittävän pitkiä ja monipuolisia. Opintojen alussa jaksojen tulee olla lyhyitä, mutta tietojen ja taitojen kartuttua mahdollisimman pitkiä, jotta opiskelija saa tilaisuuden oppia kokonaisuuksia ja ottaa vastuuta työtehtävistään.

Työssäoppiminen on suunniteltava yhdessä paikallisten työelämän edustajien kanssa, ja siinä on otettava huomioon alueelliset ja paikalliset työelämän tarpeet ja mahdollisuudet. Oppilaitoksessa tulee päättää, miten työssäoppiminen ja työssäoppimisen tavoitteet sijoitetaan opiskelijan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa tutkinnon kokonaisuuteen. Siinä on osoitettava, miten oppilaitoksessa ja työpaikoilla tapahtuva oppiminen täydentävät toisiaan tutkinnon tavoitteiden saavuttamisessa.

Opiskelija voi suorittaa osan työssäoppimisesta myös ulkomailla, ja siitä on sovittava etukäteen.

Vain poikkeustapauksessa ja erittäin painavista syistä opiskelija voi suorittaa työssäoppimisen oppilaitoksen harjoitusyrityksessä tai vastaavin järjestelyin.

Oppilaitoksen tulee valmentaa opiskelijaa työpaikkaa varten sekä antaa hänelle mahdollisuuksia hankkia työssäoppimisen jaksonkin aikana opintoihin liittyvää ammattitietoutta. Työpaikalla on kiinnitettävä erityistä huomiota ohjaukseen ja valvontaan sekä palautteen antamiseen.

JÄRJESTÄMINEN

Sen lisäksi mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98, 16 §) on säädetty, koulutuksen järjestäjän vastuulla on järjestää työssäoppimisen paikka yhdessä opiskelijan kanssa. Koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välisessä sopimuksessa sovitaan ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen (811/98, 5 §) mukaisista asioista.

Työpaikalla tapahtuva koulutus tulee järjestää yleensä siten, että opiskelija ei ole työsuhteessa työnantajaan. Tällöin hän on oikeutettu saamaan opintotuen ja opintososiaaliset etuudet, kuten ruokailun ja mahdollisia matkakustannuskorvauksia. Erikseen niin sovittaessa tulee työssäoppiminen voida toteuttaa myös työsopimussuhteessa.

TYÖTURVALLISUUS

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98, 19 §, 28 §) on säädetty, työturvallisuusasioissa on noudatettava seuraavaa:

Kaikkien osapuolten on sovittava työsuojeluun, tapaturmiin ja vahingonkorvauksiin liittyvistä vastuista ja vakuutuksista. Ennen työn aloittamista työnantajan ja oppilaitoksen on yhdessä varmistettava, että opiskelija on perehtynyt työhön ja osaa noudattaa työsuojeluohjeita.

Työssäoppimisen järjestämisessä on noudatettava voimassa olevia työturvallisuussäädöksiä.

Työssäoppimisen arvioinnista on määrätty luvussa 4.

5.3 AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi jokaisella tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen sekä sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena.

Erytystä tukea tarvitsevien ammatillinen koulutus tulee toteuttaa yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ensisijaisesti tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa samoissa ryhmissä muiden kanssa tai erityisryhmissä tai kummissakin. Ammatillisten erityisoppilaitosten tulee huolehtia ensisijaisesti vaikeavammaisten koulutuksesta sekä valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Lisäksi niiden tulee antaa asiantuntija-apua muille oppilaitoksille. Ammatillista erityisopetusta tulee järjestää myös oppisopimuskoulutuksena.

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi tulee erityisiä opetus- tai opiskelija-huoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden saada erityisopetusta, jolla on turvattava henkilökohtaisiin edellytyksiin perustuva oppiminen, itsensä kehittäminen ja ihmisenä kasvaminen. Erityisopetukseen tulee liittää tukitoimia ja tarvittaessa kuntoutusta yhteistyössä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa.

Opetussuunnitelmassa on määriteltävä erityisopetuksen periaatteet: tavoitteet, toteutus, opetusmenetelmät, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot ja vastuut. Oppilaitoksen tulee varata erityisopetukseen riittävät voimavarat. Koko oppilaitosyhteisön tulee edistää erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimista.

Erityisopetuksen tarve on määriteltävä opetussuunnitelman perusteiden pohjalta jokaiselle opiskelijalle erikseen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 20 §:n perusteella. Tavoitteiden saavuttamista on tuettava yksilöllisesti suunnitellun ja ohjatun oppimisprosessin sekä erilaisten tukitoimien avulla.

HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA

Erityisopetusta tarvitsevalle opiskelijalle on laadittava aina kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelman tulee sisältää suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, tutkinnon laajuus, opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma, opiskelijan saamat palvelu- ja tukitoimet vastuuhenkilöineen sekä erityisopetuksen perusteet. Se tulee laatia opiskelijan, tarvittaessa hänen huoltajansa, aikaisemman koulun edustajien sekä opettajien ja opiskelijahuollon asiantuntijoiden kanssa.

HENKILÖKOHTAINEN OPETUSSUUNNITELMA

Henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan tulee sisältyä henkilökohtainen opetussuunnitelma, jossa tulee määrittellä opiskelijan yksilölliset oppimisen tavoitteet. Ne perustuvat hänen opiskelemaisensa tutkinnon opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteisiin. Ammatillisessa erityisopetuksessa opetus on suunniteltava siten, että opiskelija mahdollisimman suurella määrällä saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu, tai mukauttamalla vain yhden tai sitä useamman opintokokonaisuuden tavoitteet. Opetuksessa tulee tukea opiskelijan vahvoja osaamisalueita, jotta nämä sijoittuisi paremmin työhön. Erityistä huomiota tulee kiinnittää työssä harjaantumiseen työssäoppimisen jakson aikana. Opiskelijalle tulee selvittää, miten hän voi koulutuksen jälkeen saada tarvitsemiaan erityispalveluja.

Opiskelijan edistymistä tulee seurata koulutuksen aikana, ja henkilökohtaisia tavoitteita ja tukitoimia on muutettava tarpeen mukaan. Määräykset erityisopiskelijoiden arvioinnista ovat luvussa 4.

5.4

MAAHANMUUTTAJIEN JA ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUSJÄRJESTELYT

OPINTOJEN JÄRJESTÄMINEN

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ammatillisten tavoitteiden tulee olla samat kuin muidenkin opiskelijoiden.

Oppilaitoksen opiskelijoita, joiden äidinkieli on muu kuin oppilaitoksen opetuskieli, tulee tukea etenkin kielten opinnoissa ja erityisillä opetusjärjestelyillä.

Opetussuunnitelmaan tulee sisältyä maahanmuuttajaopiskelijoiden opetuksen järjestämissuunnitelma. Kun maahanmuuttajien koulutuksen opetussuunnitelmaan liittyy erityisiä opetusjärjestelyjä lain 630/98, 21 §:n mukaan, tulee noudattaa seuraavaa:

Suomen/ruotsin kielen opinnot on voitava tarvittaessa järjestää suomi/ruotsi toisena kielenä -tavoitteiden mukaisesti (luku 3, kohta 3.1.1.6). Suomi/ruotsi toisena kielenä tarkoittaa kieltä, joka on opittu äidinkielen jälkeen suomen-/ruotsinkielisessä ympäristössä.

Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan opiskelijan vieraan kielen opinnot voivat olla myös hänen äidinkieltään.

ÄIDINKIELEN OPINNOT

Valtioneuvoston päätöksen (VNp 213/99) ja asetuksen (VNA 616/2001) mukaan, jos opiskelijan äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi, voi koulutuksen järjestäjä jakaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 § 2 momentissa säädettyt äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen pakolliset opinnot säädetystä poikkeavalla tavalla.

Äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen opintoihin varatut voimavarat tulee voida joustavasti jakaa mahdollisiin opiskelijan oman äidinkielen opintoihin, suomi/ruotsi toisena kielenä -opintoihin ja toisen kotimaisen kielen opintoihin.

Opiskelijoiden tulee opiskella suomen/ruotsin kieltä joko

- 1) äidinkieli, suomi/ruotsi toisena kielenä -opintojen tavoitteiden mukaisesti (luku 3, kohta 3.1.1.6) tai
- 2) äidinkieli, suomi- tai äidinkieli, ruotsi -opintojen tavoitteiden mukaisesti (luku 3, kohdat 3.1.1.1 ja 3.1.1.2), jos suomen/ruotsin kielen taidon arvioidaan olevan äidinkielen tason.

Opiskelijan opiskelusuunnitelma voi koostua molemmista edellä mainituista opinnoista. Hän voi tarvittaessa siirtyä kesken opintojen opiskelemaan suomen/ruotsin kieltä äidinkieli, suomi/ruotsi -tavoitteiden mukaisesti.

Lain (L 630, 12 § 3 mom) mukaan äidinkielenä voidaan opiskelijan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä. Yleiset opetussuunnitelman perusteet opiskelijan oman äidinkielen opetukseen ovat luvussa 3, kohta 3.1.1.5. Koulutuksen järjestäjän on niiden pohjalta laadittava sovellukset erikseen tarvittaviin kieliin.

Opiskelija voi valita oman äidinkielen opintoihin käytettäväksi äidinkielen (suomi tai ruotsi) opetukseen varattuja opintoviikkoja (4 ov) tai opiskella sitä vieraana kielenä (2 ov) tai vapaasti valittavina opintoina.

Jos opiskelijan oman äidinkielen opetukseen käytetään äidinkielen (suomi tai ruotsi) opintoviikkoja, on opiskelijan opintoihin joka tapauksessa kuuluttava suomen/ruotsin kielen opintoja.

TOISEN KOTIMAISEN KIELEN OPINNOT

Maahanmuuttajaopiskelijoiden toisen kotimaisen kielen (ruotsi tai suomi) opetus järjestetään toisen kotimaisen kielen tavoitteiden mukaisesti opiskelijoiden taso ja tilanne huomioon ottaen.

Toisen kotimaisen kielen opinnot tulee voida korvata oman äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä opinnoilla (5 ov), luku 3, kohdat 3.1.1.5 ja 3.1.1.6.

5.5 OPPISOPIMUSKOULUTUS

Oppisopimuskoulutuksesta on voimassa, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98, 17 §) ja laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta on säädetty (L 1185/98, 17 §).

Sekä nuorten että aikuisten ammatilliseen perustutkintoon johtava oppisopimuskoulutus voidaan järjestää ammatillisena peruskoulutuksena opetussuunnitelman perusteiden mukaan tai näyttötutkintoon valmistavana oppisopimuskoulutuksena näyttötutkinnon perusteiden mukaan.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan suoritetusta tutkinnosta antaa tutkintotodistuksen koulutuksen järjestäjä ja näyttötutkintona suoritetusta tutkinnosta tutkintotoimikunta.

6

OPETUSSUUNNITELMA

OPETUSSUUNNITELMAN LAADINTA

Lain 630/98 pykälän 14 mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma, jonka tulee perustua tässä asiakirjassa oleviin opetussuunnitelman perusteisiin. Se tulee hyväksyä erikseen suomen-, ruotsin- ja saamenkieliseen opetukseen sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaan opetukseen. Opetussuunnitelma on laadittava siten, että se mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnat.

OIKEUS SAADA RIITTÄVÄÄ OPETUSTA JA OHJAUSTA

Opetussuunnitelmassa on huolehdittava siitä, että opiskelijalla on oikeus saada riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen jokaisena työpäivänä. Opiskelijan on saatava riittävästi ohjausta ja tukea myös työssäoppimisen aikana ja erityisesti sen alussa.

Koulutuksen järjestäjän on vastattava myös opiskelijan itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät suunnitellaan, opiskelijoiden työskentelyä ohjataan ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan. Itsenäistä opiskelua tulee seurata ja tarvittaessa tulee antaa tukiopetusta. Lähiopetuksen ja opettajan ohjauksen tulee olla keskeistä opintojen alkuvaiheessa. Kun opiskelijan itseohjautuvuus kehittyy opintojen edetessä, itsenäisen opiskelun määrää ja opiskelijan vastuuta työ- ja opiskelutehtävistä tulee lisätä vähitellen, jolloin opettajan tehtävä painottuu suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin. Opintojen laajuus ja tavoitteet on määriteltävä siten, että ne edellyttävät opiskelijalta 40 tunnin työpanosta viikossa. Oppilaitoksen on huolehdittava siitä, että tavoitteet saavutetaan.

OPETUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

Opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteinen osa ja tutkinnoittain eriytyvät osat. Yhteisessä osassa määritellään tarvittavin osin kaikille koulutusaloille yhteisten periaatteiden ja menettelytapojen ohella koulutusaloittain eriytyvät osat.

Yhteisen osan tulee sisältää

- keskeiset arvot ja toiminnan kehittämisstrategiat ja suunnitelma opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen
- koulutukselle asetetut tehtävät sekä tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi
- koulutuksen järjestäminen peruskoulutuksena ja näyttötutkintona
- opetuksen järjestäminen (lähi-, etä-, monimuoto-opetus, oppisopimuskoulutus)
- henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadinta
- aiempien opintojen hyväksilukemisen periaatteet
- opintojen tarjonta yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa
- opinto-ohjaukseen liittyvien tukipalvelujen järjestäminen
- työssäoppimisen järjestämissuunnitelma
- erityisopetuksen ja siihen liittyvien tukipalvelujen järjestäminen
- maahanmuuttajaopiskelijoiden opetuksen järjestämissuunnitelma
- opiskelijan arvioinnin toteuttamissuunnitelma
- näyttöjen toteuttamissuunnitelma
- henkilöstön ammattitaidon kehittämissuunnitelma; tavoitteet, toteutus ja menetelmät, joilla kehitystä arvioidaan
- yhteisten painotusten, kuten kestävä kehityksen edistäminen, kansainvälisyys, teknologian ja tietotekniikan hyödyntäminen, toteuttamissuunnitelma.
- itsearvioinnin toteuttamissuunnitelma.

Tutkinnoittain tulee tehdä suunnitelma

- opintojen järjestämisestä ja jaksotuksesta
- yhteisten opintojen ja ammatillisten opintokokonaisuuksien tarkennetuista tavoitteista, sisällöistä ja arviointikriteereistä sekä opinnoissa etenemisestä
- opintokokonaisuuksien muodostumisesta: opintojaksoista, projekteista ja muista opiskeltavista kokonaisuuksista sekä työssäoppimisesta
- suorituksista, jotka vaaditaan opintokokonaisuuksien arvosanojen saamiseksi
- aiempien opintojen hyväksilukemisen suunnitelma.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

- Jotta yksilöllinen valinnaisuus toteutuu, opetussuunnitelman ja opiskelijan valintojen pohjalta laaditaan henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat.

II
OSA

NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET

1

NÄYTTÖTUTKINTOJEN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

1.1 NÄYTTÖTUTKINNOT

Näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia. Koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa hankittua osaamista käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että osaaminen voidaan hyödyntää tutkinnoissa vaaditun ammattitaidon näytöissä.

Näyttötutkinnot ovat rakenteeltaan modulaarisia. Ne muodostuvat työelämästä ja sen kehittymistarpeista johdetuista tehtäväkokonaisuuksista, joille on ominaista toiminnallisen ja tiedollisen perustan yhteisyys, ammattitaidon monipuolisuus sekä työprosessin ja sen tulosten yhdenytyminen. Tutkinnon osa muodostaa ammattipätevyyden osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi ja arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Näytöt järjestetään ja suoritetaan joustavasti tutkinnon osa kerrallaan. Koko tutkinnon sijasta tavoitteena voi olla myös tietyn tai tiettyjen tutkinnon osien suorittaminen.

Ammattitaitovaatimusten kuvauksen perustana on pätevyystyyppitys, jonka katsotaan parhaiten soveltuvan ammattialalle. Kuvauksessa keskitytään ammatin ydintoimintojen vaatimuksiin, toimintaprosessien hallintaan ja laaja-alaiseen ammattikäytäntöön. Vaatimukset kattavat myös työelämässä tarvittavan kielitaidon ja sosiaaliset valmiudet.

1.2 NÄYTTÖTUTKINTOIHIN VALMISTAVA KOULUTUS

Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei muodollisesti voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin erilaisen valmistavan koulutuksen yhteydessä.

Valmistavan koulutuksen järjestäjän tulee vahvistaa opetussuunnitelma tutkintojen perusteiden mukaisesti. Koulutus ja siihen sisältyvät näytöt on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän velvollisuutena on järjestää näytöt osana valmistavaa koulutusta. Opiskelijan velvollisuutena on osallistua näyttöihin osana opintojaan.

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavaan perustutkintoon sisältyvät yhteiset opinnot eivät ole pakollisia koulutuksessa, joka valmistaa näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon. Niiden tavoit-

teet tulee ottaa kuitenkin soveltuvien osin huomioon opetussuunnitelmassa ja opetuksen järjestämisessä.

1.3 AMMATTITAIIDON OSOITTAMISTAPOJEN JA TUTKINTOSUORITUSTEN ARVIOINNIN YLEISET PERUSTEET

Näyttöjen arviointi edellyttää järjestelmällistä aineiston keräämistä, päätöksentekoa ja dokumentointia tutkinnon suorittajan ammatillisista ja työtoimintavalmiuksista suhteessa tutkinnon perusteissa määriteltyihin ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin. Arvioinnin painopisteen tulee olla tekemisessä ja työssä toimimisessa. Taito tai osaaminen on arvioitava pääsääntöisesti suoraan vastaavasta työtoiminnasta.

Näyttöympäristön tulee olla mahdollisimman realistinen ja autenttinen. Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisesti erilaisia ja ensisijaisesti laadullisia arviointimenetelmiä kuten havainnointia, haastatteluja, kyselyjä, aikaisempia dokumentoituja näyttöjä sekä itse- ja ryhmäarviointia. Näytöt tulee järjestää tutkinnon osa kerrallaan siten, että niissä voidaan arvioida ammatinhallinnan kannalta keskeisten tavoitteiden saavuttamista.

Arvioinnin kohteilla ilmaistaan osaamisen alueet, joihin arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota. Kohteet tulee kiinnittää ydintaitoihin, työn perustana olevan tiedon hallintaan, työmenetelmien, työvälineiden ja materiaalien hallintaan sekä työprosessin hallintaan. Sekä arvioinnin kohteet että kriteerit johdetaan vastaavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksista. Arvioinnin kohteisiin perustuvat arviointikriteerit kuvaavat ja täsmentävät eritasoisia suorituksia. Kriteereillä ilmaistaan kynnykset, joiden avulla erotellaan eritasoiset suoritukset.

2

LIIKETALouden PERUSTUTKINNON MUODOSTUMINEN

2.1 TUTKINNON OSAT

Liiketalouden perustutkinnon voi suorittaa asiakaspalvelun ja markkinoinnin, informaatio- ja kirjastopalvelujen, taloushallinnon tai toimistopalvelun ja tietohallinnon osaamisalalla. Liiketalouden perustutkinnon tutkintotodistuksen saaminen edellyttää tutkintoon kuuluvien osien suorittamista alla olevan kuvion mukaisesti. Tutkintonimike on merkonomi.

LIIKETALouden PERUSTUTKINTO	
Pakolliset osat	Liiketalous ja hallinto
Valittava yksi osaamisala osineen	<p>ASIAKASPALVELU JA MARKKINOINTI Asiakasmarkkinointi Markkinointiviestintä Markkinoinnin suunnittelu</p> <p>INFORMAATIO- JA KIRJASTOPALVELUT Informaatio- ja kirjastoalan palvelutoiminta Aineiston hankinta ja tiedon tallennus Tiedonhankinta ja tietopalvelu</p> <p>TALOUSSHALLINTO Taloudellisen tiedon tuottaminen Yrityksen talouden suunnittelu ja seuranta</p> <p>TOIMISTOPALVELU JA TIETOHALLINTO Tietohallinto Toimistopalvelut ja ohjelmiston käytön tuki</p>

KUVIO 2. Liiketalouden perustutkinnon muodostuminen

3

LIIKETALouden PERUSTUTKINNOSSA VAADITTAVA AMMATTITAITO JA ARVIOINNIN PERUSTEET

3.1 AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA ARVIOINTI

Ammattitaitovaatimukset on ilmaistu tutkinnon osittain kiitettävällä tasolla osassa I, luvussa 3, kohdassa 3.2 (Ammatillisten opintojen ja työssäoppimisen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi). Samassa yhteydessä on määritetty myös alin hyväksytyt suoritus eli tyydyttävään (T1) arvosanaan oikeuttava osaaminen.

LIITEOSA

AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN LAADINNAN LÄHTÖKOHDAT

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmä muodostuu tutkintokohtaisista opetussuunnitelman perusteista, opetussuunnitelmasta sekä niiden pohjalta tehtävistä henkilökohtaisista opiskelusuunnitelmista. Uudistuvan koulutuksen ja oppimiskulttuurin taustalla vaikuttavat käsitykset arvoista, ihmisistä, tiedosta ja oppimisesta sekä näkemykset ammattialan, työn ja ammattitaidon kehityksestä.

Tässä liiteosassa tarkastellaan opetussuunnitelman perusteiden laadinnan lähtökohtia: uudistettuja tutkintoja, opetussuunnitelman perusteiden tehtäviä, ammatillisen koulutuksen tehtäviä ja arvolähtökohtia, ihmiskäsitystä, tieto- ja oppimiskäsityksiä sekä käsityksiä työstä ja ammattitaidosta. Lisäksi tämä liiteosa sisältää kunkin alan arvoperustan ja alan kuvauksen, joka on ollut pohjana tutkinnon ja koulutusohjelmien tavoitteiden määrittelylle, opintokokonaisuuksien muodostamiselle ja opintojen tavoitteiden asettamiselle. Lopuksi käsitellään henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaa ja jatko-opintomahdollisuuksia.

1 PERUSTEIDEN LAADINTAA OHJANNEET PERIAATTEET

UUDET TUTKINNOT

Ammatilliset perustutkinnot ovat yhteisiä nuorille ja aikuisille riippumatta siitä, suoritetaanko ne ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/98) mukaisesti ammatillisena peruskoulutuksena vai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/98) mukaisesti näyttötutkintona. Tutkinnon tuottama ammattitaito on suoritustavasta riippumatta yhtäläinen.

Ammatillisten perustutkintojen tehtävänä on tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito yhdellä tutkinnon osa-alueella. Opetusministeriön asetuksessa 1.3.2001 (OPMA 216/2001) on määriteltäytutkinnot, koulutusohjelmat ja tutkintonimikkeet. Ne ovat sitovia eikä koulutuksen järjestäjä voi poiketa niistä ilman opetusministeriön lupaa.

Kaikkien perustutkintojen laajuus on kolme vuotta (120 opintoviikkoa). Yksi opintoviikko tarkoittaa opiskelijan 40 tunnin työpanosta ja yksi opintovuosi on 40 opintoviikkoa.

OPETUSSUUNNITELMAN KÄSITE JA TEHTÄVÄT

Opetussuunnitelman perusteet ovat lakiin verrattava normi, jota koulutuksen järjestäjä ei voi millään perusteella jättää noudattamatta. Tällä normilla varmistetaan osaltaan koulutuksellisten perusoikeuksien, tasa-arvon, opetuksellisen yhteneväisyyden ja laadun sekä oikeusturvan toteutuminen ja valtakunnallisesti yhtenevä ammattitaito.

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on välittää koulutuspoliittisia tavoitteita ja osoittaa valtakunnallisesti yhtenevän ammattitaidon, ydintaitojen, muun muassa oppimaan oppimisen sekä kansalaisena toimimisen vaatimukset. Lisäksi perusteet ovat pohjana arvioinnille.

Opetussuunnitelman perusteiden normiosassa on määritelty koulutuksen tehtävä ja tavoitteet sekä tutkinnon ja koulutusohjelmien tavoitteet, tutkinnon muodostuminen, opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt sekä arviointi. Lisäksi perusteet sisältävät opiskelija-arviointia, työssäoppimista, opinto-ohjausta, erityisopetusta, maahanmuuttajien koulutusta sekä oppisopimuskoulutusta ja oppilaitoksen opetussuunnitelmaa koskevia määräyksiä.

Valtioneuvoston 25.2.1999 antaman päätöksen (213/99) mukaan ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy 90 opintoviikkoa ammatillisia opintoja, joista vähintään 20 opintoviikkoa on toteutettava työssäoppimisena. Ammatillisista opinnoista voidaan opetussuunnitelman perusteissa osoittaa enintään 10 opintoviikkoa vapaasti valittaviin opintoihin. Nämä ammatillisiin opintoihin sisältyvät muut valinnaiset opinnot voivat olla ammatillisia opintoja syventäviä tai laajentavia opintoja, yhteisiä opintoja tai lukio-opintoja.

Yhteisiä opintoja on 20 opintoviikkoa. Vapaasti valittavia opintoja on 10 opintoviikkoa. Ne voivat olla oman alan tai muiden alojen ammatillisia opintoja, yhteisiä opintoja, jatko-opintoihin tai ylioppilastutkintoon valmentavia opintoja tai harrastustavoitteisia opintoja. Opintoihin sisältyy vähintään 1,5 opintoviikkoa opinto-ohjausta. Tämä opintojen rakenne mahdollistaa opiskelijan valinnan mukaan jopa 100 opintoviikon laajuiset ammatilliset opinnot, joista osa voi olla myös opintoja muilta aloilta. Toisaalta opiskelija voi valita jatko-opintovalmiuksiaan parantavia yhteisiä opintoja jopa 40 opintoviikkoa.

Opetushallitus on laatinut opetussuunnitelman perusteet yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Yhdessä elinkeino- ja työelämän edustajien kanssa on ensin laadittu ammattialakuvaukset, joissa on kuvattu alan toimintaympäristöt, toimintakokonaisuudet, ydintoiminnot ja tehtävät, alan arvolähtökohdat, tulevaisuudennäkymät sekä alalla vaadittava ammattitaito. Koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten tehtävänä on jatkaa yhteistyötä paikallisesti ja alueellisesti.

Ammatilliset opintokokonaisuudet on muodostettu ammattialan kuvauksessa esitettyjen työelämän toimintakokonaisuuksien pohjalta. Opintokokonaisuuksien nimet ovat työelämän toimintaa kuvaavia. Opintokokonaisuuksien tavoitteet on määritelty sellaisena kiitettävän tasoisena osaamisena, jota työelämässä toimiminen ja sen kehittäminen edellyttää. Keskeiset sisällöt on määritelty ydintoimintoina ja tehtävinä, jotka kullakin toiminta-alueella on hallittava. Lisäksi on määritelty tyydyttävä taso eli sellainen osaaminen, joka kaikkien tutkinnon suorittaneiden on työllistyäkseen vähintään saavutettava. Edellä todetuista lähtökohdista oppilaitokset määrittelevät opetussisällöt ja täsmentävät arviointikriteerit.

Yhteiset opinnot on ilmaistu oppiaineina. Niissäkin tavoitteet on määritelty ammattitaitoa tukevana kiitettävän tasoisena osaamisena, keskeiset sisällöt ydintoimintoina ja arviointikriteerit tyydyttävän tasoisena osaamisena.

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOLÄHTÖKOHDAT

Ammatillisen koulutuksen yhteiset tavoitteet korostavat ammatillisen ja persoonallisen kasvun kiinteää yhteyttä. Ammattitaitotavoitteiden rinnalla erityisesti nuorten koulutuksessa on keskeisenä tavoitteena nuoren persoonallisuuden monipuolinen kehitys ja kasvu yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi jäseneksi.

Tavoitteena on, että opiskelijoista kasvaa tasapainoisia ja eheitä persoonallisuuksia, jotka ymmärtävät vastuunsa ihmisten välisessä ja ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa ja jotka huolehtivat kansallisen kulttuurin edistämisestä. Keskeisiä arvolähtökohtia ovat demokratia ja tasa-arvo, kodin ja perheen arvostus, vastuu lähimmäisistä, työn kunnioittaminen, suvaitsevaisuus sekä kansallinen kulttuuriperintö ja kansainvälisyys.

Arvot ilmenevät ja toteutuvat koulun toiminnassa. Oppilaitoksen toimintaa ohjaavien arvojen selkiyttäminen ja niiden ulottaminen käytännön toimintaan on oppilaitosyhteisön yhteinen tehtävä. Koulutuksen yhteisten arvojen lisäksi ammatillisessa koulutuksessa keskeistä on myös eri alojen ammatillisen toiminnan arvot sekä niiden pohdinta ja sisällyttäminen opetukseen. Yhteiset arvot ja sen päättäminen, miten niihin pyritään, ovat osa oppilaitoksen opetussuunnitelmaa.

IHMISKÄSITYS

Ihmiskäsitys on opetuksen ja kasvatuksen perusta. Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana on se, että jokainen ihminen on arvokas ja ainutkertainen. Jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään ja ihmisarvoiseen

työhön sekä tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin opiskella. Ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys hyvään ja itsensä kehittämiseen. Tällainen ihmiskäsitys korostaa opiskelijan roolia aktiivisena toimijana, joka on halukas oppimaan ja kehittymään. Jokainen opiskelija on yksilö, joka haluaa tehdä myös opiskelussaan yksilöllisiä valintoja ja vaikuttaa itse omaan oppimiseensa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita yksin selviytymisen vaatimusta vaan täysimääräistä osallisuutta ja yhteistyötä. Yksilöllisyys on myös erillaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista sekä erilaisten oppijoiden kokemusten ja opiskelutyötylien ottamista huomioon. Vastuullinen ihminen pitää huolta myös toisista ja erityisesti heistä, jotka eivät selviydy täysipainoisesti omin voimin.

TIETO- JA OPPIMISKÄSITYS

Opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen taustalla vaikuttavat käsitykset tiedosta ja oppimisesta. Ammatillinen osaaminen on ammattiteorian ja käytännön taitojen integroitunut kokonaisuus, joka näkyy sujuvana toimintana, käytännön taitoina ja kykyinä ratkaista ongelmia työtilanteissa. Ammatillisessa toiminnassa ilmenevä tieto on monikerroksista. Siihen sisältyy tiedollinen perusta ja harjaantumisen kautta muodostunut käytännön taito. Se on myös ”äänetöntä” tietoa, tunteita, kokemuksia ja oivallusta, joiden avulla selvittää joustavasti erilaisista työtilanteista. Osaamiseen liittyviä piirteitä ovat oman osaamisensa arviointitaito, itsenäinen ongelmanratkaisukyky sekä kyky suhtautua tietoon kriittisesti ja oppia jatkuvasti uutta kokemusta hyödyntäen. Ammatissa kehittyminen ja työkäytäntöjen uudistaminen sekä työelämän muuttuvat vaatimukset edellyttävät itsearviointi- ja oppimistaitoja ja halua oppia jatkuvasti lisää kuten elinikäisen oppimisen periaate vaatii.

Pysyvän ajattoman tiedon rinnalla on yhä enemmän muuttuvaa tietoa. Uutta tietoa on kyettävä etsimään myös uutta tietotekniikkaa hyödyntäen. Tiedon määrän nopeasti lisääntyessä oppilaitos voi välittää vain osan tiedosta. Tällöin joudutaan tarkkaan harkitsemaan, millä perusteella opiskeltavat sisällöt valitaan ja erotetaan olennaisin.

Nykyinen oppimiskäsitys korostaa opiskelijan aktiivista roolia oman tieto- ja taitorakenteensa jäsentäjänä, tiedonhankkijana, käsittelijänä ja arvioijana. Oppiminen merkitsee aikaisempien ajatus- ja toimintamallien uudelleenjärjestämistä ja täydentämistä. Opiskelijan tulee voida yhdistää uusi tieto omaan aiempaan tietoonsa. Ymmärrys syntyy, kun opiskelija aktiivisesti valikoi tietoa ja muodostaa oman käsityksensä asiasta. Opiskelija muovaa oppimisensa lopputulosta omalla toiminnallaan ja on itse vastuussa oppimisestaan. Syvällinen oppiminen vaatii mahdollisuutta käsitellä oppimiskokemuksia yhdessä kokeneiden työntekijöiden ja opettajien kanssa. Opiskelija, hänen yksilölliset kokemuk-

sensa ja yksilöllinen opiskelutyylinä tulee ottaa huomioon ohjauksessa. Yhdessä tekeminen ja yhdessä muiden avulla oppiminen on yhä tärkeämpää, kun työ tehdään entistä useammin erilaisissa tiimeissä.

Ammatin oppiminen on kiinteästi sidoksissa työn sisältöön ja toimintaympäristöön. Siksi opiskelu aidossa työympäristössä edistää tehokkaasti oppimista. Taitojen oppiminen edellyttää, että opiskelijalla on mahdollisuus pureutua työn sisältöön ja ammatilliseen toimintaan, jotta hän voi sisäistää työsuorituksen vaiheet ja harjaantua sujuvaan toimintaan.

KÄSITYKSET TYÖSTÄ JA AMMATTITAIIDOSTA

Käsitykset työstä ja ammattitaidosta ovat muuttuneet. Nykyisin ammattitaidolla ymmärretään laaja-alaisia työ- ja toimintakokonaisuuksia ja ammattitaito on yhä enemmän moniammatillista. Laaja-alaisen osaamisen rinnalla edellytetään vahvaa erikoisosaamista.

Hyvä ammattitaito ja laaja ammatillisuus merkitsevät sellaisia valmiuksia, joiden avulla opiskelijat pystyvät selviytymään alansa vaihtelevista tehtävistä, kehittämään ammattitaitoaan sekä täydentämään sitä jatkuvasti. Ammatillisuudessa yhdistyvät vahva ammatillinen osaaminen ja yleissivistys. Se sisältää myös arvo-osaamisen ja sisäistetyn ammattietiikan, jotka auttavat ratkaisemaan toiminnan oikeutusta ammatissa, työelämässä ja yhteiskunnassa. Hyvään ammattitaitoon kuuluvat käden taidot sekä kyky soveltaa tietoa käytännön tilanteissa. Uudistuva työelämä vaatii vastuullisuuden ohella työhön sitoutumista sekä työ- ja toimintakykyisyyttä. Työ on yhä enemmän tiimityötä ja yhdessä tekemistä, joka vaatii sosiaalista kyvykkyyttä.

Näissä opetussuunnitelman perusteissa ammatillinen osaaminen määritellään työ- ja toimintakokonaisuuksien hallinnaksi. Tämä edellyttää kaikille yhteisten painotusten hallintaa, kaikille aloille yhteisen ydinosaamisen hallintaa, työn perustana olevan tiedon hallintaa, työmenetelmien, työvälineiden ja -materiaalien hallintaa sekä työprosessien hallintaa. Edellä luetellut edellytykset sisältävät työn tavoitteiden ja merkityksen ymmärtämisen sekä eettisen hallinnan. Opetussuunnitelman perusteissa nämä asiat kuvataan tutkinnon, koulutusohjelmien ja opintokokonaisuuksien tavoitteissa osaamisena. Vastaavasti arviointikriteereissä osoitetaan osaamisen tasovaatimukset.

2. KAUPAN JA HALLINNON ALAN KUVAUS JA ARVOPERUSTA

ALAN KUVAUS

Kaupan ja hallinnon alalla tuotetaan tuotteita ja palveluja yritysten ja yhteisöjen sekä julkishallinnon ja yksityisten ihmisten tarpeisiin. Kaupan ja hallinnon alalla koulutetut työskentelevät kaikilla elinkeinoelämän aloilla kaupallista ja hallinnollista osaamista vaativissa tehtävissä. He toimivat kaupan ja hallinnon alan ydinammattitaitoa vaativissa tehtävissä, joita ovat eri alojen asiakaspalvelu, myynti-, markkinointi- ja taloushallinto, kirjasto- ja informaatiopalvelutehtävät sekä tietojenkäsittelyä vaativat tehtävät. He voivat toimia myös yrittäjinä tai itsenäisinä ammatinharjoittajina. Heidän työllisyyteensä vaikuttaa välittömästi yleinen kansantalouden ja varsinkin tietotekniikan kehitys. Tästä on esimerkkinä rahoitusala, jossa työvoimaa on vähennetty rajusti ja jossa tietotekniikka on muuttanut täysin pankkien tavan toimia. Kulutuksen lisääntyminen vaikuttaa myös nopeasti alan työllisyyteen.

ARVOPERUSTA

Kaupan ja hallinnon alan keskeisiä arvoja ovat ihmisarvo, kuten ihmis-oikeudet ja lähimmäisvastuu, työn arvo kuten oikeus työhön sekä ammattitaidon ja yrittäjyyden arvostus, luonnon arvo, kuten kestävä kehitys ja elinkelpoinen ympäristö, sekä demokraattisen yhteiskunnan arvot, kuten elinkeinovapaus, valinnanvapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus. Lisäksi alalla on keskeistä taloudellisten arvojen edistäminen hyvän kaupankäynnin periaatteiden mukaisesti.

Keskeinen arvo on hyvän yritystoiminnan arvostus. Siihen kuuluu laadukkaiden palvelujen ja tavaroiden tuottaminen yhteiskunnan tarpeisiin sekä asiakas- ja palvelukeskeisyys ja pitkäaikaisten asiakassuhteiden arvostus. Taloudellisesti kestävä toiminnan perustana on tuotavuus, tehokkuus ja kannattavuus.

Ammattietiikan keskeinen arvo on yrittäjyys, jonka keskeisiä piirteitä ovat ahkeruus, oma-aloitteisuus, luovuus, luotettavuus ja suvaitsevaisuus. Liike-elämän etiikassa ja yritysetiikassa korostuvat reilun pelin sekä kestävä kehityksen periaate, sopimusten noudattaminen ja ihmisarvon loukkaamattomuus.

ALAN OSAAMISTARPEET

Kaupan ja hallinnon alaan vaikuttavat välittömästi yhteiskunnalliset ja kansainväliset muutokset sekä verkottuminen. Perinteiset kaupan ja palvelun yritykset ryhmittyvät uudelleen toimialojen rajat ylittäen. Tästä

ovat esimerkkinä nk. finanssitavaratalojen synty ja pankkipalvelujen lisääntyminen kaupassa. Sähköisillä kauppapaikoilla myydään tavaroiden lisäksi erilaisia pankki-, vakuutus-, matkailu- ja muita palveluja. Sähköinen kaupankäynti muuttaa kaupan ja muiden palveluelinkeinosten rakenteita. Kaikki eri toiminnot tulevat uudella tavalla kilpailun kohteiksi. Erityisesti logistiikan merkitys tulee kasvamaan.

Ulkomaisten yritysten määrä Suomessa lisääntyy nopeasti. Myös suomalaiset yritykset kansainvälistyvät. Kansainvälistyminen vaikuttaa yhä enemmän työelämään ja yrityskulttuureihin.

Yritysten toiminta on toisaalta keskittynyt suuriksi yksiköiksi ja toisaalta keskisuurten ja pienten yritysten määrää on lisääntynyt. Yhteisöissä ja hallinnossa on siirrytty tulostavoitteiseen ja yrittäjämäiseen toimintaan. Julkisen alan supistuessa sen kulutus on pienentynyt. Työttömyys on vähentänyt kulutusta pysyvästi osalla kansasta, kun taas osalla on entistä runsaammin varaa kuluttamiseen. Kotimaiseen kysyntään perustuvalla tuotannolla ennakoitaan edelleen vaikeuksia. Osa julkisen alan toiminnasta on siirtynyt pienille yrityksille, ammatinharjoittajille ja muille alihankkijoille.

Tukkukaupan muutosta leimaa rakenteiden yksinkertaistaminen, toimintojen keskittyminen sekä tukku- ja vähittäiskaupan integroituminen. Vähittäiskaupalle on ominaista kilpailun jatkuva kiristyminen sekä myymälöiden eriytyminen entistä selvemmin suuriin ja pieniin yksiköihin. Vähittäiskauppa ketjuuntuu vahvasti. Verkkokaupan nopea kehittyminen aiheuttaa vähittäis- ja tukkukaupalle sekä jakelulle suuria kehitymis- ja sopeutumisvaatimuksia.

Kansainvälisen toiminnan lisääntyminen laajentaa ja monipuolistaa kaupan ja hallinnon kaikkea toimintaa. Pääoman ja tavaroiden sekä työvoiman vapaa liikkuminen Euroopassa lisää ja monipuolistaa alan tehtäviä. Kaupan maailmanlaajuinen vapautuminen lisää myös Euroopan ulkopuolista kilpailua Suomenkin markkinoilla. Suomen erityisasema Venäjän naapurina korostuu kansainvälisessä toiminnassa. Venäjän ja Baltian maiden siirtyminen markkinatalouteen tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia myös pienille yrityksille, ja samalla myös suhdanneherkkyyteen on varauduttava. EU-jäsenyys asettaa yhteistyölle ja liike-toiminnalle jatkuvasti uusia haasteita.

3. HENKILÖKOHTAISEN OPISKELUSUUNNITELMAN LAADINTA

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (hops) tehdään opetussuunnitelman ja opiskelijan valintojen perusteella. Se on opiskelijan kehityssuunnitelma, joka tukee urasuunnittelua ja itsearviointia. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma pohjautuu opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin; opiskelija osallistuu oman opiskelunsa suunnitteluun, omakoh-

taisiin valintoihin, yksilölliseen opinnoissa etenemiseen ja oman oppimisensa arviointiin. Opiskelija ja opettaja tai opettajat tekevät yhteistyössä opetussuunnitelman tavoitteista ja opiskelijan omista tavoitteista lähtevän suunnitelman, jossa otetaan huomioon opiskelijan tausta ja tavoitteet ja jonka toteuttamiseen opiskelija sitoutuu ja motivoituu. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tekeminen on siten verrattavissa opiskelijan ja opettajan monipuoliseen vuorovaikutukseen perustuvaan yhteiseen ongelmanratkaisuprosessiin.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa määritellään oppimisen tavoitteet, opintojen suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus sekä opintojen arviointi. Suunnitelmaa tehtäessä otetaan täysimääräisesti huomioon ja opinnoissa hyväksiluetaan opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden mukainen osaaminen, kuten aikaisemmat opinnot sekä työkokemus. Tarvittaessa osaamisen ajantasaisuus arvioidaan erilaisilla tarkoituksenmukaisilla menetelmillä. Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan kuuluu myös työssäoppimisen suunnitelma, jossa määritellään kunkin työssäoppimisen jakson tavoitteet, oppimistehtävät, kesto ja ajoitus sekä opiskelija-arvioinnin menettelytavat.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutusta ja seurantaan tuetaan jatkuvasti opinto-ohjauksella. Opiskelijan ja opettajan kahdenkeskisissä keskusteluissa opiskelijalla on mahdollisuus avoimesti ja luottamuksellisesti käsitellä kaikkia opintoihin liittyviä kysymyksiä ja ongelmia. Näitä tietoja ei kuitenkaan kirjata henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista seurataan koulutuksen aikana. Opiskelijat ja kaikki opettajat tuovat esiin henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteuttamiseen vaikuttavat seikat, ja opiskelijaa ohjataan tekemään omaa oppimistaan koskevia päätöksiä. Tarvittaessa suunnitelmaa muutetaan opintojen edetessä, sillä esimerkiksi työssäoppiminen saattaa mahdollistaa tutkinnon suorittamisen uudella tavalla.

Jos opintojen tavoitteita on mukautettu lain 630 §:n 20 tai 21 mukaan, opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma tehdään muutettujen tavoitteiden ja muutettujen arviointikriteerien mukaisena.

4. JATKO-OPINTOMAHDOLLISUUDET

Kolmevuotisen perustutkinnon suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus, jonka mukaan hän on kelpoinen pyrkimään ammattikorkeakouluihin ja yliopisto-opintoihin (laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/98, asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/98, yliopistoasetus 115/98, laki ammattikorkeakouluopinnoista 351/2003, OPM:n määräys kelpoisuudesta ammattikorkeakouluopintoihin 30.12.1998 nro 18/011/98).

Perustutkinnon näyttötutkintona suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluun. Yliopistoasetuksen nojalla yliopisto voi halutessaan todeta, että myös näyttötutkintona suoritettu ammatillinen perustutkinto tuottaa opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet ja kelpoisuuden yliopisto-opintoihin (OPM:n kirje 11.5.1999 nro 21/500/99).

Ammattikorkeakouluissa opiskelija voi suorittaa ammattikorkeakoulututkinnon luonnonvara-alalla, tekniikan ja liikenteen alalla, hallinnon ja kaupan alalla, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, sosiaali- ja terveystieteiden alalla, kulttuurialalla sekä humanistisella ja opetusalailla. Koulutuksen pituus vaihtelee 140 opintoviikosta 180 opintoviikkoon. Tavallisin koulutus pituus on kuitenkin 160 ov. Koulutusnimikkeet vaihtelevat koulutusaloittain.

Yliopistoissa opiskelija voi suorittaa alemman (kandidaatti) 120 ov:n korkeakoulututkinnon tai ylemmän (maisteri) korkeakoulututkinnon 160 ov. Luontevia jatkokoulutusväyliä liiketalouden perustutkinnon suorittaneelle ovat mm. ammattikorkeakouluissa liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto, tradenomi (140 ov) ja yliopisto-opinnoissa kauppatieteellinen tutkinto.